

ÖVERSIKTSPLAN FÖR **MINDRE TÄTORTER OCH LANDSBYGD**

Hållbarhetsbedömning

Utbyggnadsstrategi för 200 000 invånare

MEDVERKANDE

Tobias Nordström Spacescape

Selma Sinanovis Gabrallah Spacescape

Thomas Sandberg Evidens

George Wingstrand Evidens

Mattias Eklund Nyréns

Anna Sandström Calluna

Marie Kristoffersson Calluna

PROJEKTGRUPP

Stefan Lind, chef översiktlig planering

Mattias Karlsson, översiktsplanerare

Åsa Lindblom, översiktsplanerare

Oscar Kanzler, översiktsplanerare

Julia Thor, kommunikatör

Foto framsida: Peter Appelin

Innehåll

SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAG 4

INLEDNING 7

2.1 Bakgrund	8
2.2 Syftet	8
2.3 Avgränsning	9
2.4 Process	11
2.5 Vision, mål och planeringsinriktningar i planförslaget	12
2.6 Alternativ	13

HÅLLBARHETSBEDÖMNING 18

3.1 Klimatpåverkan och resurshushållning	19
3.2 Klimatanpassning	28
3.3 Naturmiljö och grönstruktur	31
3.4 Yt- och grundvatten	34
3.5 Kulturmiljö	41
3.6 Hälsa och livskvalitet	44
3.6 Jämlikhet och social integration	48
3.8 Samhällsekonomi och arbetsmarknad	50
3.9 Utbyte stad och land	53
3.10 Summerad tabell	55

SAMLAD BEDÖMNING 59

4.2 Delområden som kan komma att påverkas betydligt	64
4.3. Behov av åtgärder och vidare utredningar	66
4.4. Uppföljning	68

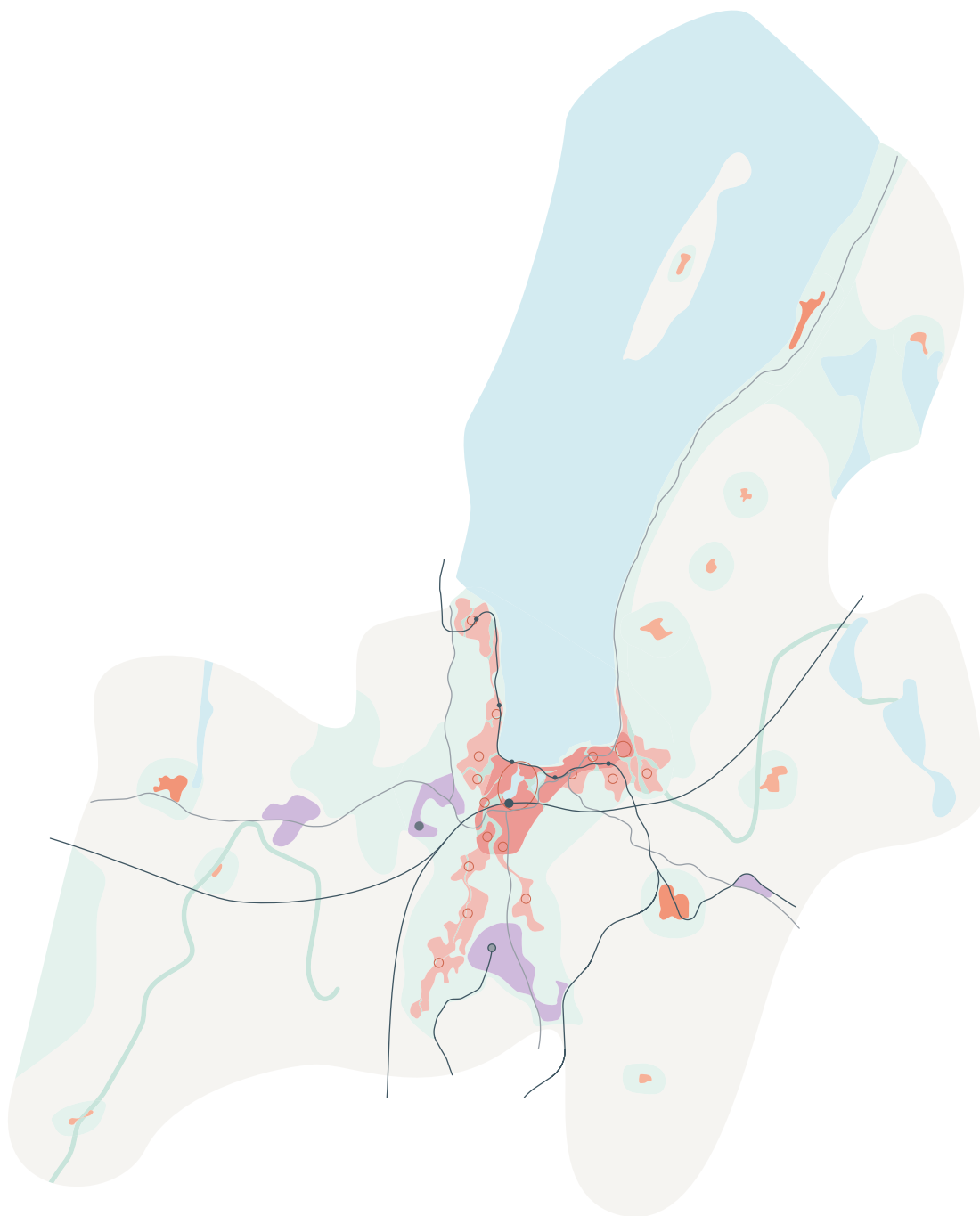

SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAG

Det finns ett behov av att ta fram en ny översiktsplan/utbyggnadsstrategi, för att möta aktuell och framtida efterfrågan på bostäder, service och infrastruktur. Översiktsplanen utgår från en förväntan om 200 000 invånare till 2050 och ska samtidigt aktivt verka för en hållbar utveckling. 200 000 invånare innebär ett behov av ytterligare 25 000 bostäder och 27 500 arbetsplatse. Av dessa förväntas 85 % byggas inom den centrala tätorten och 15 % inom mindre tätorter och på landsbygd.

Översiktsplan för "mindre tätorter och landsbygd" är en fördjupning av kommunens översiktsplan och kommer tillsammans med Översiktsplan för den centrala tätorten utgöra en ny översiktsplan som ersätter översiktsplan 2016. Översiktsplanen för de mindre tätorterna och landsbygden omfattar tätorterna Bottnaryd, Ryd, Tenhult, Öggestorp, Lekeryd, Kaxholmen, Skärstad, Ölmstad, Örserum, Gränna, Tunnerstad samt omgivande landsbygd.

En tydlig målsättning är att översiktsplanen ska skapa förutsättningar för landsbygden att växa proportionerligt i samma takt som staden. Vidare ska de tre huvudorterna Bottnaryd, Tenhult och Gränna i landsbygderna stärkas. De utgör de största tätorterna i landsbygdsområdena Norra Mo, Vistabygden och Östra mosaikbygden som kommunen är uppdelad enligt i kommunens Strategi för landsbygdsutveckling.

Karta på utvecklingsstrategi

INLEDNING

2.1 Bakgrund

Kommunen ska enligt 6 kap. 11 § miljöbalken genomföra en strategisk miljöbedömning av planer som kan antas innebära en betydande miljöpåverkan. En fördjupning av översiktsplanen är alltid en plan som antas kunna innebära betydande miljöpåverkan.

Den strategiska miljöbedömningen genomförs som en samlad hållbarhetsbedömning där ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet bedöms. MKB:n integreras i ett samlat dokument som tar hänsyn till alla tre hållbarhetsaspekter. Detta dokument beskriver process, avgränsning (geografisk, tidsmässig och tematisk) samt övergripande om metod för bedömning.

2.2 Syftet

Syftet med hållbarhetsbedömningen är att medverka till att sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter integreras i planen för att främja hållbar utveckling. I hållbarhetsbedömningen ingår även att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning.

Hållbarhetsbedömningen har strukturerats utifrån ett antal centrala hållbarhetsfrågor för att på så vis underlätta en samlad bedömning. De formella krav på innehåll i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) som ställs enligt miljöbalken har integrerats i hållbarhetsbedömningen under temana yt- och grundvatten samt hälsa och livskvalitet.

2.3 Avgränsning

Avgränsning av bedömningskriterier

Hållbarhetsbedömningen utgår från relevanta miljökvalitetsmål, Sveriges handlingsplan för Agenda 2030 (främst mål 11 men delvis också 2,3,5,6,7, 10,13 och 15), folkhälsomålet Boende och närmiljö, barnkonventionen, nationell/regional livsmedelsstrategi, Klimat och energistrategi för Jönköpings län, Statliga och mellankommunala intressen i Jönköpings län, Grön handlingsplan och Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030.

Enligt lagstiftningen (Miljöbalken 6 kapitlet 13 §) ska en strategisk miljöbedömning avgränsas till den mest betydelsefulla påverkan på människa och miljö som planens genomförande kan antas medföra. Det betyder att det inte är samtliga konsekvenser som beskrivs.

Tematisk avgränsning

Följande föreslagna teman har diskuterats fram med Jönköpings projektgrupp och syftar till att underlätta en samlad bedömning kring viktiga teman för den fördjupade översiktsplanen.

- » Klimatpåverkan och resurshushållning
- » Klimatanpassning
- » Naturmiljö och grönsstruktur
- » Yt- och grundvatten
- » Kulturmiljö och landskap
- » Hälsa och livskvalitet
- » Jämlikhet och social integration
- » Samhällsekonomi och arbetsmarknad
- » Utbyte stad och land

I kapitel 3 finns exempel på aspekter som kan ge betydande miljöpåverkan för respektive tema.

Geografisk avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningen behandlar i första hand mindre tätorter och landsbygd i Jönköpings kommun. Där aspekter måste ses i ett regionalt sammanhang lyfts detta fram inom sakområdet. Hållbarhetsbedömningen inkluderar på så vis både global, lokal och regional påverkan.

Tidsmässig avgränsning

Hållbarhetsbedömningen föreslås tidsmässigt avgränsas till 2050. Samtidigt inrymmer planförslaget ytor som sannolikt inte kommer vara utbyggda förrän efter 2050 på grund av planens omfattande utbyggnadspotential.

2.4 Process

Hållbarhetsbedömning som verktyg i planprocessen

Hållbarhetsbedömningen kommer genomföras som en integrerad del i kommunens planprocess. Detta betyder att de planfrågor som uppmärksammas som särskilt viktiga i hållbarhetsbedömningen också har diskuterats och analyserats före ett planförslag togs fram inför samråd. Genom att undersöka nollalternativet samt ett planalternativ med mer utbyggnad i de mindre tätorterna och ett planalternativ med mer utbyggnad på landsbygden har hållbarhetsbedömningen bidragit med slutsatser av betydelse för nu framtaget granskningsförslag.

Såväl planalternativ, samrådsförslag och granskningsförslag har bedömts med hjälp av underlag från kommun och länsstyrelse, konsultgruppens expertis inom valda analyssystem och GIS-analyser som gett kvantitativa data kring planens markanvändning och miljöpåverkan.

2.5 Vision, mål och planeringsinriktningar i planförslaget

Planförslaget utgår från kommunens vision och samma övergripande planstrategier som gällde för den tidigare översiktsplanen för centrala tätorten. I tillägg anges ett antal strategier från landsbygdsprogrammet som är i linje med de nationella målen för landsbygden, om ökad befolkning på landsbygd, att alla invånare ska ha god tillgång till kommersiell service och kollektivtrafik inom rimligt avstånd, att den mängd jordbruksmark som finns idag ska bibehållas, att den hållbara besöksnäringen ska öka och att landsbygdens resurser ska förvaltas och användas på ett sätt som innebär en hållbar utveckling av landsbygden. Även den hållbara produktionen av förnybar energi i linje med Agenda 2030 ska öka. Strategierna är i linje med landsbygdspolitikens tre delmål; attraktiva livsmiljöer, cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi och hållbart utnyttjande av naturresurser samt hållbar tillväxt. Vidare beskriver planförslaget planeringsinriktningar för bebyggelse, natur och friluftsliv och kommunikationer. För bebyggelse är inriktningen att möjliggöra en bebyggelseutveckling som stärker de tre huvudorterna Gränna, Tenhult och Bottnaryd i landsbygderna, att befolkningen i planområdet inte ska minska i förhållande till övriga delar av kommunen och att andelen som bor inom tätorterna i planområdet ska öka.

För natur och friluftslivet är inriktningen att ta tillvara landskapets karaktärsdrag, och att inte tillåta exploatering av naturvårdsobjekt klass 1-2 eller värdefulla miljöer för rödlistade arter.

För kommunikationer är inriktningen att arbeta för förverkligandet av nya stambanor, ta hänsyn till befintlig och planerad väg och järnväg vid detaljplanläggning och planering, arbeta för att ge förutsättningar för att gods flyttas över från väg till järnväg och att regionala kommunikationer för hållbart resande ska utvecklas.

2.6 Alternativ

Nollalternativ

För att förstå konsekvenserna av planförslaget jämförs det med vad som är den troliga och möjliga utvecklingen om planen inte genomförs, vilket kallas nollalternativ. Nollalternativet innebär här att gällande översiktsplan från 2016 fortsätter gälla och utgörs, utöver pågående mark- och vattenanvändning, av vad som kan komma att ske med stöd av gällande planer och tillstånd samt den bebyggelseutveckling som bedöms kunna ske utan stöd av ny översiktsplan eller nya detaljplaner.

Nollalternativet innebär här att bebyggelseutvecklingen i de mindre tätorterna och på landsbygden fortsätter växa i samma takt som de gjort de senaste åren.

Det innebär i sin tur att andelen av den totala befolkningen som bor inom mindre tätorter och på landsbygd skulle fortsätta minska, i förhållande till andelen som bor inom centralorten. Mellan 2016 och 2022 byggdes 72 st bostäder per år inom planområdet. Med nuvarande utbyggnadstakt skulle 2 020 bostäder byggas fram till 2050. För att nå 5 000 bostäder, vilket skulle behövas för att nå samma befolkningsandel som idag skulle 180 bostäder per år behöva byggas.

Här följer en kort bedömning om skillnaden mellan samrådsförslag och nollalternativ utifrån valda analysteman.

Klimatpåverkan och resurshushållning

Med en högre andel av befolkningen i de centrala delarna av Jönköping skulle klimatutsläppen per person sannolikt minska från transporter och från bostäder, då förutsättningarna för såväl kollektivtrafik som mer yteffektivt boende ökar. Samtidigt medverkar planen och dess utbyggnadsordning till en mer samlad bebyggelseutveckling än vad som annars vore fallet. På så vis kan planförslaget bidra till att bibehålla service på landsbygden, att förhållandevis fler får tillgång till andra färdmedel än bil och att bebyggelse och bostäderna blir mer yteffektiva (högre andel lägenheter).

Planförslaget ger en ökad potential för kraftig utbyggnad av förnyelsebar energiproduktion genom genomförd inventering av lämpliga lägen för ny

vindkraft. Planförslaget ger också betydande ökning av möjlig verksamhetsyta. Det skulle potentiellt sett kunna leda till en stor ökning av godstransporter i förhållande till nollalternativet. Samtidigt bör bedömningen av klimatpåverkan här ske utifrån ett nationellt perspektiv och huruvida de utpekade lägena är de mest transporteffektiva inom Sverige som helhet.

Klimatanpassning

I nollalternativet gäller program för klimatanpassning med riktlinjer och grönstrukturplanen. Bedömningen är att kommunen kan hantera klimatanpassningen genom kunskapsunderlag och planeringsinriktning även i nollalternativet. Med lägre byggnadstakt på landsbygden bedöms Jönköpings centralort få fler inflyttade och nollalternativet innebär då att mer grönytor troligen tas i anspråk i Jönköpings centralort och att det kan bli sämre förmåga att ta hand om ökad mängd dagvatten. Skillnaderna mellan konsekvenserna av nollalternativ och planförslaget bedöms dock som neutrala.

Naturmiljö och grönstruktur

I planförslaget har grönstrukturplanens och naturvårdsprogrammets riktlinjer och strategier inarbetats jämfört med nollalternativet, dock gäller dess strategier och riktlinjer även i nollalternativet. Med nollalternativet bedöms mindre bebyggelseutveckling ske på landsbygden och skulle kunna innebära en mindre påverkan på tätortsnära naturområden och på landsbygden. Brist på styrning av lokalisering av bostäder kan på lång sikt öka påverkan på naturområden och spridningssamband genom kumulativa effekter. En utveckling där trycket att bygga bostäder är högre i Jönköping riskerar att leda till att fler grönytor/grönytor bebyggs av betydelse för grönstrukturen jämfört med i planförslaget. Med mindre styrning av lokalisering av vindkraft och verksamhetsområden kan höga naturvärden och viktiga habitatnätverk påverkas på fler ställen och i högre grad med nollalternativet.

Yt- och grundvatten

Skillnaden mellan nollalternativ och planförslaget är svårbedömd. Det finns en VA-plan som gäller oavsett om den nya översiktsplanen kommer till stånd. Möjligheten att driva på utvecklingen bedöms kunna bli sämre i nollalternativet. Ökad andel bostäder via bygglov på landsbygden innebär att det troligen blir fler enskilda avlopp än anslutningar till det kommunala

la VA-systemet med nollalternativet. I nollalternativet är ställningstagande för Vättern som dricksvattentäkt och riksintresset för naturvård inte lika tydligt som i den gällande översiktsplanen där kommunen tydligt redovisar sitt ställningstagande att riksintresset för naturvård ska ha företräde före riksintresset för ämnen och mineral (Norra Kärr).

Kulturmiljö och landskap

Nollalternativet innebär inte att berörda orter inom riksintresseområdena och lokalt utpekade kulturmiljöer inte fortsätter byggas ut, utan att denna utveckling sker med spridda och i många fall ej uppdaterade kulturmiljöunderlag. ÖP 2016 anger att ett kulturmiljöprogram ska tas fram, tills vidare ska kulturminnesvårdsprogrammet från 1988 tillämpas. Det äldre kulturmiljöprogrammet är objektsfokuserat och är inte inriktat mot hur kulturmiljöer kan utvecklas, till skillnad mot moderna kulturmiljöprogram, vilket också konstateras i ÖP 2016. Utan ett samlat och uppdaterat planeringsunderlag finns risk för kumulativa effekter där summan av många mindre förändringar som bara bedöms inom bygganmälan- eller bygglovsprocesser till slut riskerar att innebära påtaglig skada på lokala kulturmiljöer eller uttryck för riksintressena, även om den individuella förändringen inte bedöms innebära någon större negativ påverkan.

Hälsa och livskvalitet

Nollalternativet innebär mindre styrning av detaljplaneringen av bostadsområden, verksamhetsområden och vindkraft. Med de tydliga prioriteringarna som finns i planförslaget kan omgivningsbelastningen minimeras och de områden som ska prioriteras för flyg, verksamheter och vindkraft skyddas från bebyggelse där det kan bli störningar. Då nollalternativet leder till en mer begränsad utbyggnad av i synnerhet de tre huvudorterna kan detta i sin tur innebära mindre ingrepp i de bostadsnära naturområdena. Samtidigt kan utbyggnad i huvudorterna innebära underlag för att ökad kvalitet i grönstruktur och tätortsnära friluftsområden samt bidra till att bibehålla offentlig och kommersiell service. I nollalternativet saknas utpekandet av opåverkade tysta områden. Med otydligare inriktning för var verksamheter och vindkraft kan byggas bedöms det finnas risk för att godkännande av bostäder kan försvåra etableringen av dessa och innebära större påverkan på naturvärden och grönstruktur.

Jämlikhet och social integration

Planförslaget lägger en större tonvikt på att bygga ut de större tätorterna Bottnaryd, Gränna och Tenhult än tidigare. Starka kärnor i kommundelarna kan få stor betydelse för att skapa mötesplatser och förbättra underlaget till lokal service. Detta kan i sin tur jämna ut skillnaderna i tillgänglighet till service för de som bor på landsbygd, i mindre tätorter och i Jönköping.

Samhällsekonomi och arbetsmarknad

Hög rörlighet på bostadsmarknaden är positivt och skapar tydliga positiva välfärdseffekter. En grundläggande utgångspunkt är att samhällsekonomin vinner på att hushållen på ett smidigt sätt kan anpassa sitt boende till nya förutsättningar, exempelvis genom att matchningsprocesser på arbetsmarknaden fungerar bättre när hushåll kan flytta till studier och arbete. Ett för lågt bostadsbyggande innebär lägre rörlighet vilket medför samhällsekonomiska kostnader. Förenklat innebär ett lågt bostadsbyggande som inte svarar upp mot tillväxtregionernas potentiella befolkningstillväxt leder till att färre kommer att flytta till dessa regioner från andra delar av landet, samtidigt som utflyttningen från regionen ökar. Sammantaget leder detta till ett minskat inrikes flyttnetto. Ett minskat flyttnetto ger negativa effekter på befolkningens mängd, särskilt befolkningen i arbetsför ålder, vilket i förlängningen innebär ett minskat arbetskraftsutbud. När utbudet av arbetskraft minskar påverkas sysselsättningen och produktionen negativt. En samhällsekonomisk konsekvens av detta är att de samlade löneinkomsterna och därmed skatteintäkterna till samhället minskar.

Ett för lågt bostadsbyggande leder också till lägre rörlighet på bostadsmarknad. Men en för låg rörlighet ger också hushållen lägre välfärdsnivå eftersom rörlighet på bostadsmarknaden är starkt välfärdshöjande. Ett bostadsbyggande enligt nollalternativet riskerar att inte fullt ut möta hushållens preferenser vilket innebär samhällsekonomiska kostnader då rörligheten på bostadsmarknaden minskar. Även om ett bostadsbyggande i linje med planförslaget är utmanande kan det antas att efterfrågan på bostäder inom planområdet trots allt är högre än vad som byggts sedan 2016. Detta särskilt om byggande i lägen som av många upplevs som attraktiva och som efterfrågas på bostadsmarknaden, tillåts (vilket bedöms vara fallet i planförslaget).

Planalternativ

Här beskrivs de överväganden som har gjorts och vilka skäl som ligger bakom det gjorda valet av huvudalternativ. Bedömningen av konsekvenser görs här bara av de åtgärder som skiljer alternativen från varandra. För enkelhetens skull har skillnaderna mellan förslagen samt konsekvenser/måluppfyllelse redovisats i en tabell.

I ett tidigare skede av hållbarhetsbedömningen har två olika planalternativ undersökts. Planalternativen fokuserade på olika andel utbyggnad inom de mindre tätorterna och på landsbygden. I ena planalternativet byggdes 60 % inom de mindre tätorterna och i det andra 50 %. Då skillnaden mellan planalternativen var relativt begränsade bedömdes också skillnaderna i miljöpåverkan som liten. Bland de begränsande skillnaderna visade sig 60-40-alternativet ge en viss ökning av det lokala serviceunderlaget för de tre tätorterna Gränna, Tenhult och Bottnaryd. Genom en större andel i tätorterna där fotavtrycket per bostad generellt förväntas vara lägre, minskar också den totala exploateringen med 140 hektar. Förslaget till översiktsplan bygger på 60-40 alternativet.

En viktig slutsats från bedömningen av de två planalternativen var att de i båda fallen riskerar att leda till exploatering som tar befintlig jordbruksmark och grönyta i anspråk. En anledning var att mängden byggbar mark på redan hårdgjord mark i mer centrala lägen var mycket begränsad. Samtidigt är det sannolikt att det är just dessa ytor som är de mest attraktiva från ett marknadsekonomiskt perspektiv.

Medskick till det vidare planarbetet var att tydligare hålla fast vid kommunens ställningstagande att inte exploatera jordbruksmark utanför detaljplanlagt område. Fördjupande studier och dialog med de boende skulle också behövas för att utveckla omkringliggande grönstruktur i den vidare detaljplaneringen.

HÅLLBARHETS- BEDÖMNING

I hållbarhetsbedömningen ingår det att beskriva olika aspekter som kan påverkas av planförslaget. Vissa av dessa aspekter täcks in av miljöbalkens definition på betydande miljöpåverkan och andra inte. För att tydliggöra vilka aspekter som har betydande miljöpåverkan enligt miljöbalken har dessa särredovisats under respektive tema.

3.1 Klimatpåverkan och resurshushållning

Förutsättningar

Detta tema beskriver konsekvenser för gemensamma resurser och klimatpåverkan. Bedömningen görs främst i förhållande till de nationella miljömålen Begränsad klimatpåverkan, Levande skogar och God bebyggd miljö, samt Klimat och energistrategi för Jönköpings län och Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030. Det kommunala transportmålet om att biltrafiken till och från Jönköpings centrum inte ska öka utgör också en bedömningsgrund.

Klimatpåverkan från den fördjupade översiktsplanen och huruvida den medverkar till uppsatta klimatmål bedöms utifrån dess påverkan på transporteffektivitet, elektrifiering av transportsektorn, utsläpp från bygg- och anläggningssektorn och förändrad markanvändning. I linje med Parisavtalet fokuserar hållbarhetsbedömningen särskilt på minskning av utsläpp från fossila bränslen. Vad gäller resurshushållning bedöms planförslaget primärt utifrån dess yteffektivitet och påverkan på övrig markanvändning, såsom åkermark av betydelse för lokal livsmedelsproduktion och naturvården. Bedömningen grundar sig både på föreslagen markanvändning och på strategier formulerade i planbeskrivningen.

Jönköpings kommun har som mål att Utsläppen av växthusgaser i kommunen som geografiskt område ska halveras till år 2030 (basår 2005).

Påverkan och effekter

Transporteffektivitet

Med referens till IPCC (IPCC 2022) är det främst i kommunens centralort som potentialen att minska antalet bilresor är god. Det är här som alternativ till bilen är som mest konkurrenskraftiga. Såvida biltrafikens andel av resandet ska minska lika mycket i alla kommundelar skulle ett mycket omfattande och samlat grepp behöva tas för att utveckla andra alternativ inom planområdet. För att nå kommunens mål om att mängden motortrafik till och från Jönköpings centrum inte ska öka från 2012 års nivå, behöver andelen hållbara transporter (gång, cykel, kollektivtrafik) vara minst 54 % då Jönköping vuxit till 200 000 invånare (Trivector 2021). 2019 var andelen hållbara transporter 37 %. Det innebär att de hållbara transporternas andel måste öka med ca 50 % från dagens nivå. Även om strategin att bygga en större andel i huvudorterna, i synnerhet i Tenhult som har god tillgång till kollektivtrafik, kan medverka till ökad transporteffektivitet bedöms planens strategier som långt ifrån tillräckliga för att kunna nå kommunens transportmål. Ny bebyggelse tillkommer i kommundelar med betydligt högre andel biltrafik än snittet för kommunen.

Samtidigt som fler strategier skulle behöva utvecklas för att minska det totala resandet med biltrafik vore det också rimligt att differentiera målet för minskning av bilresande mellan kommundelarna. För att uppnå huvudmålet skulle då en större minskning av bilandelen eftersträvas inom centralorten och en mindre drastisk minskning på landsbygder och i mindre tätorter.

Utifrån kommunens transportmål är en utbyggnad av Tenhult i relation till övriga tätorter inom planområdet positiv. Genom att Tenhult har en tågförbindelse till centralorten så är restiden till centrala Jönköping helt jämn mellan kollektivtrafik och bil i rusningstrafik. I övriga tätorter är restiden dubbelt så lång med kollektivtrafiken jämfört med bil. Om en relativt större andel av utbyggandet skulle ske i Tenhult skulle det underlätta målet om minskade bilresor till Jönköpings centrum.

Genom att särskilt prioritera utbyggnad i stråk med goda förutsättningar för kollektivtrafik till regionkärnan och till tätorter utanför kommungränserna kan transporteffektiviteten öka. I synnerhet om satsningar på ökad turtäthet kombineras med en prioriterad utbyggnad till tätorterna längs dessa för att stärka den lokala servicen och samtidigt bidra till att fler får en god närhet till turtät kollektivtrafik. Genom en mer jämn utbyggnad inom samtliga kommundelar så minskar förutsättningarna för en

turtät och mer konkurrenskraftig kollektivtrafik. Här skulle generellt en högre andel av det totala utbyggandet till tätorter framför utbyggnad på landsbygd vara att föredra. Av de bostäder som tillkommer i tätorter har 72 % mindre än 600 meter till en busshållplats.

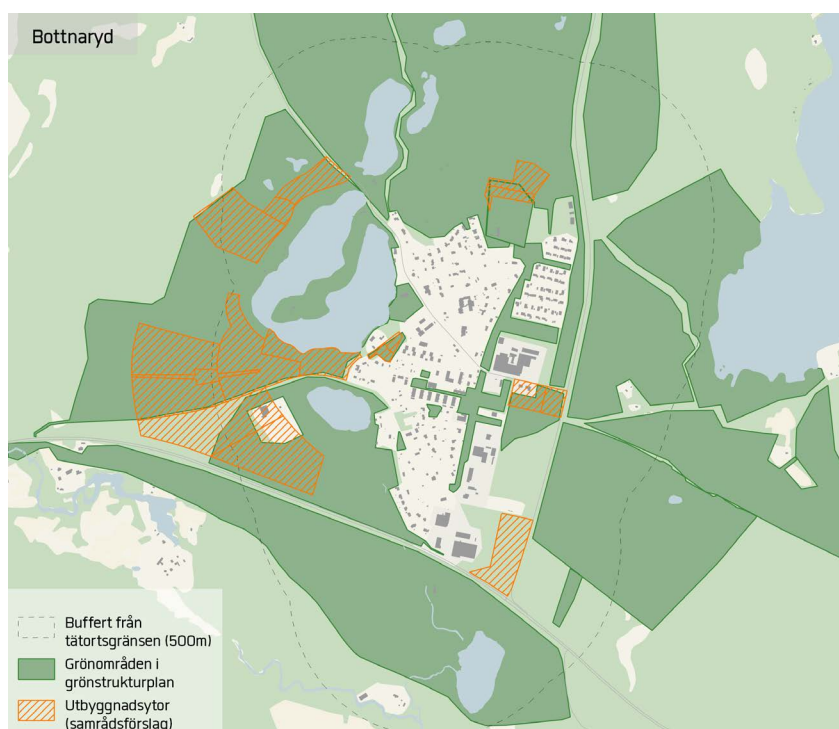
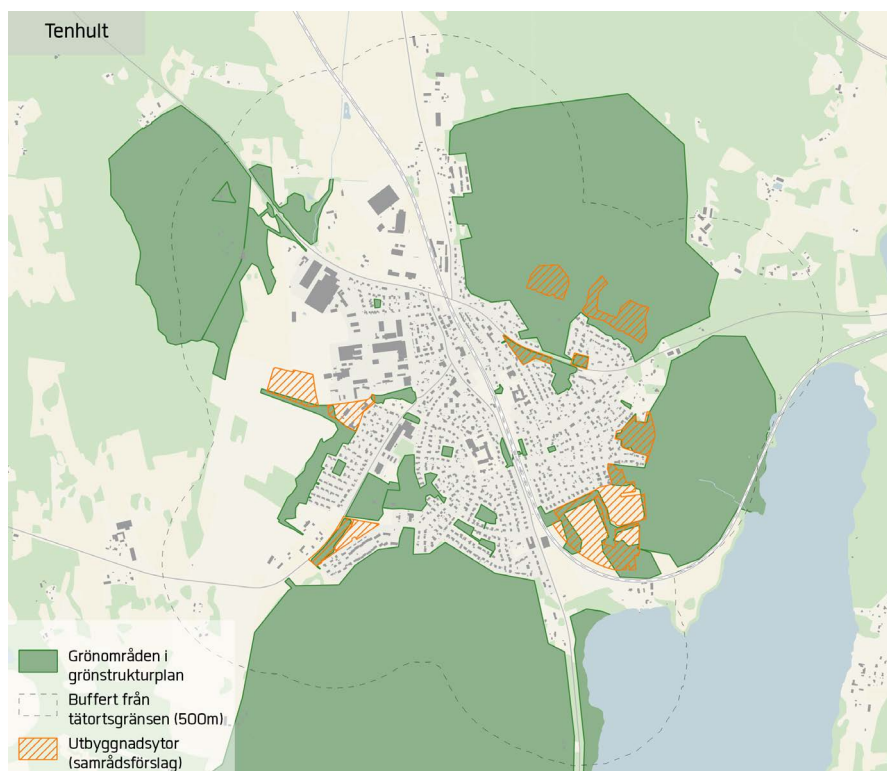
Planförslaget medför stora satsningar på nya verksamhetsområden. En så storskalig utveckling av verksamhetsområden får konsekvenser för de totala klimatutsläppen inom såväl kommunen som regionen. Vid prioritering mellan verksamhetsområden bör transporteffektivitet sett till både det lokala, nationella och internationella transporter vägas in.

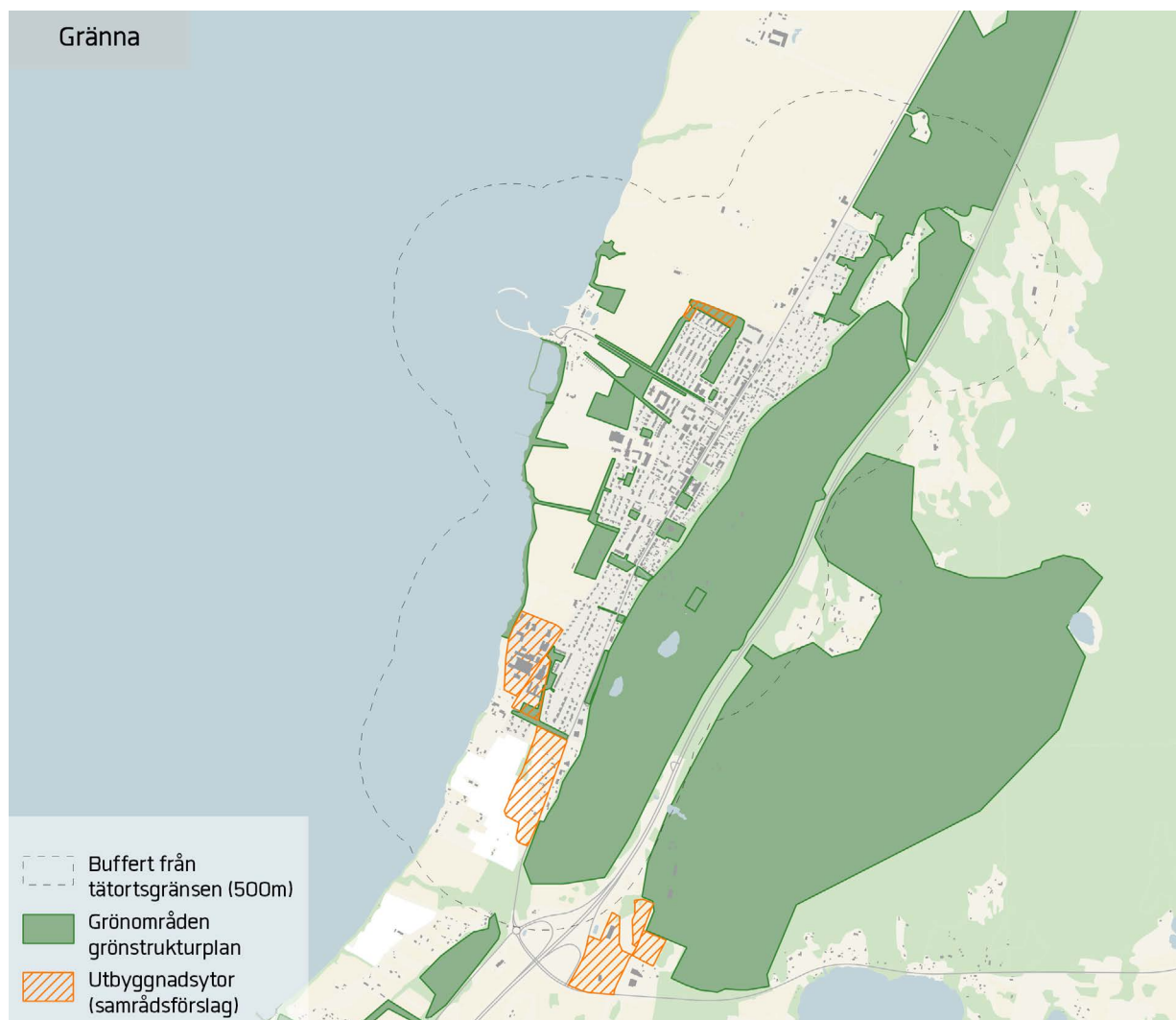
Elektrifiering av transportsektorn

För att minska klimatutsläppen från transporter behövs vid sidan av en ökad transporteffektivitet också en snabb elektrifiering av transportsektorn. Att verka för elektrifiering av tågtrafiken Torsvik – Värnamo och bygga en ny järnväg Byarum – Tenhult samt en utbyggnad av laddinfrastruktur i hela kommunen är särskilt positivt då stora delar av planområden kan förväntas använda bilen som primärt färdmedel även i framtiden.

Påverkan på tätortsnära grönområden

Planförslagets utbyggnadsytor består idag till stor del av antingen grönytor med sociala värden eller jordbruksmark. Det innebär att en del av nyexploateringen är negativ sett till både de nationella och kommunala målen om att skydda jordbruksmark för att öka den lokala livsmedelsproduktionen och utifrån tillgång till tätortsnära natur inom miljömålet god bebyggd miljö. Exploateringen av skog riskerar också få negativ påverkan på den kolsänka som är lagrad i mark och biomassa och som kan förväntas avverkas i och med exploatering. Hur stora klimatutsläppen i samband med exploatering från enbart förändrad markanvändning blir skulle närmare kunna studeras med hjälp av kolförrådskartor.

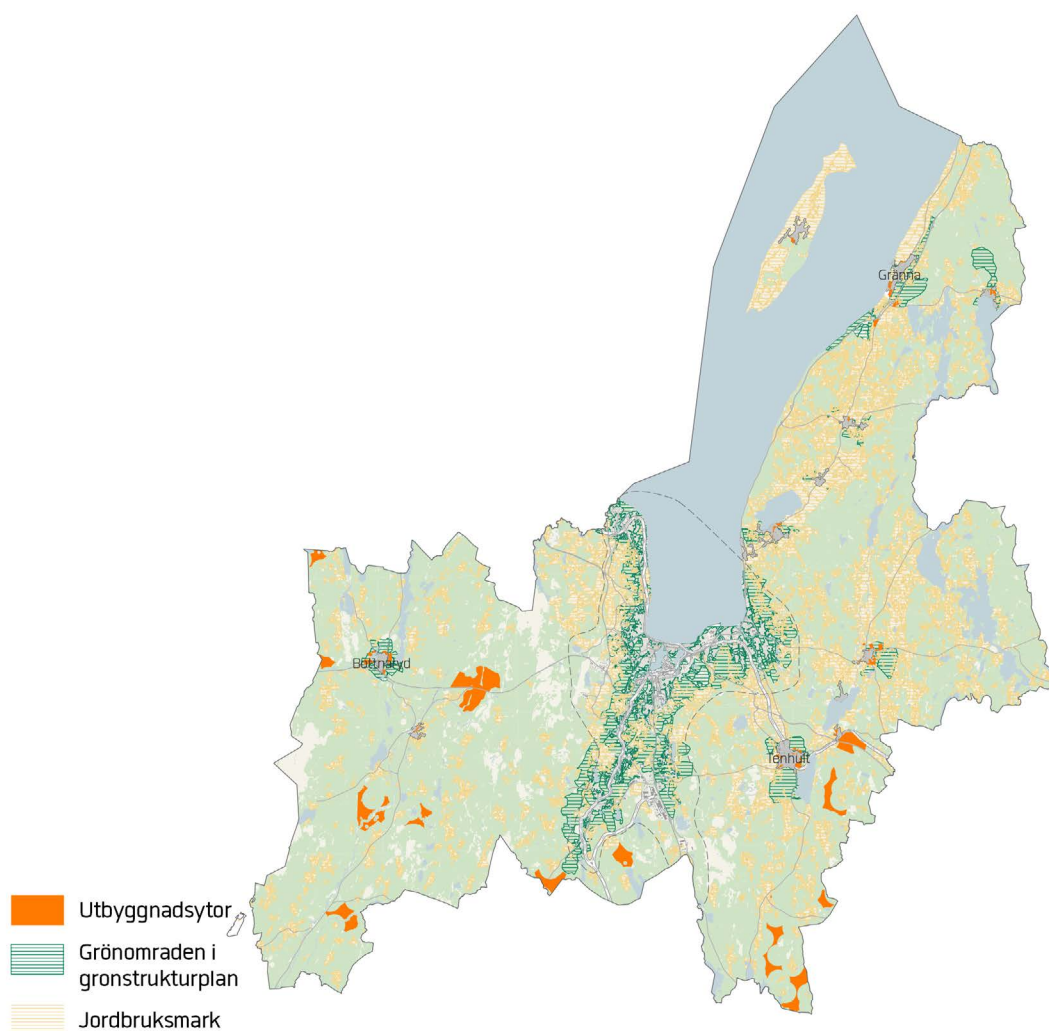

Kartorna visar grönområden i grönstrukturplanen och förslag till utbyggnadsområden i tätorterna Tenhult, Bottnaryd och Gränna.

Påverkan på mängden jordbruksmark

Med planerade utbyggnadsytor riskerar 32 hektar jordbruksmark att försvinna. Samtidigt utgör 32 hektar ca en promille av jordbruksmark inom planområdet. Om samtidigt riktlinjer för att undvika exploatering av brukningsvärd jordbruksmark följs upp utanför detaljplanelagt område, får påverkan på jordbruksmark ses som mycket begränsad. Det är dock viktigt att vidare bostadsutbyggnad utanför detaljplanelagt område följs upp och att kommunens riktlinjer följs i de enskilda fallen så att inte

många bäckar små leder till betydande minskningar av jordbruksmark över tid och på totalen. Jordbruksmark är en viktig markresurs, vars betydelse för inhemsk matproduktion lyfts i den nationella och regionala livsmedelsstrategin. Med planens inriktning på att spara jordbruksmark kan transportkedjorna mellan producent och konsument minska, med lägre utsläpp till följd. Genom ökad lokal livsmedelsproduktion i Sverige minskar också trycket på mer jordbruksmark globalt, vilken idag utgör ett allvarligt hot mot såväl den biologiska mångfalden och viktiga naturområden som binder stora mängder CO₂. Planens ställningstagande att brukningsvärd jordbruksmark inte ska exploateras är ur detta perspektiv positivt.

Kartan visar utbyggnadsområden, jordbruksmark och områden i kommunens grönstrukturplan.

Yteffektivt utbyggande

Generellt saknas det större utbyggnadsmöjligheter, på redan hårdgjord mark, i de centralare delarna av tätorterna. Det i sin tur riskerar att nya utbyggnadsytor tar värdefulla grönytor eller jordbruksmark i anspråk samt ökar avstånden inom tätorten. Den mesta tätortsutvecklingen sker inom 500-1000 meter från tätorternas centralare delar och ligger i utkan- ten av tätorterna.

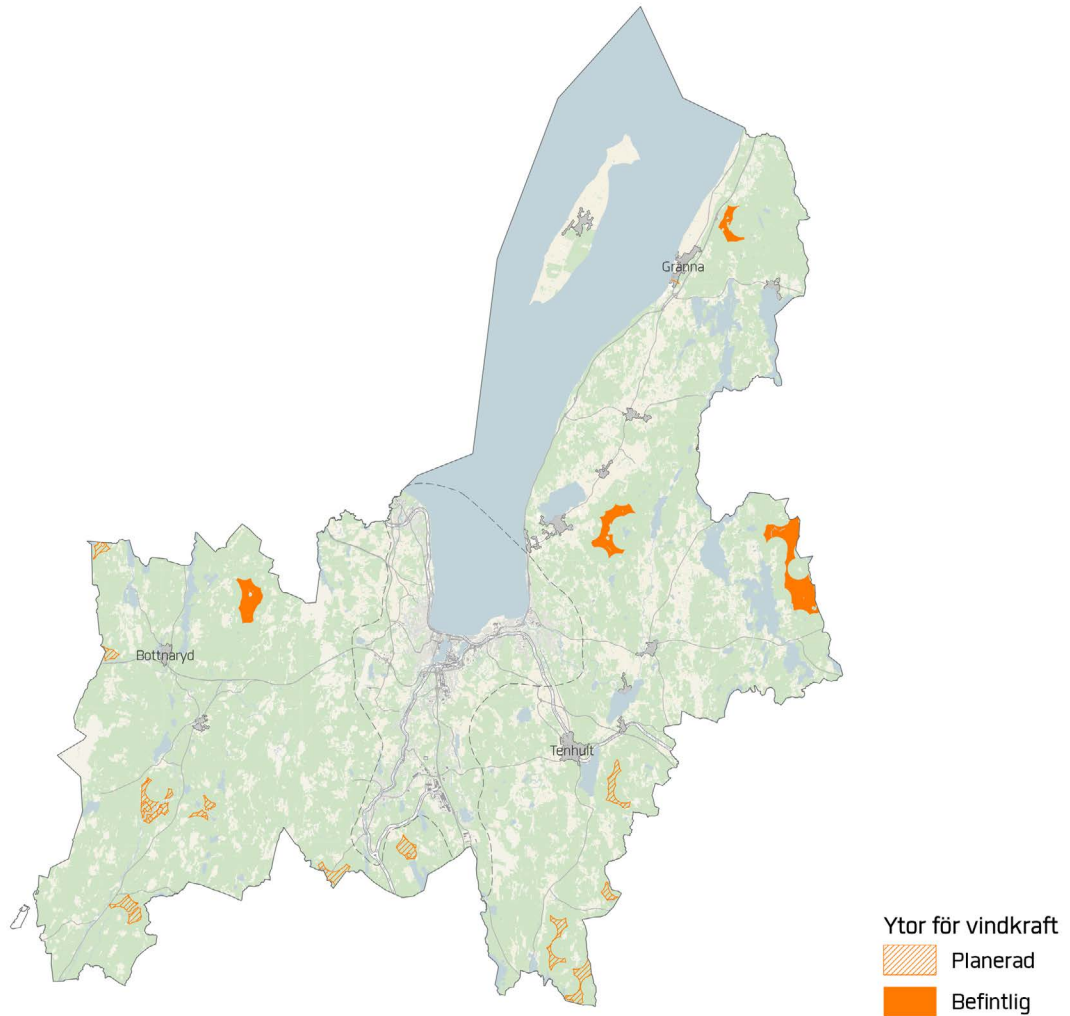
I Tenhult och i synnerhet i Bottnaryd riskerar planförslaget att minska de rekreativa värdena då en majoritet av utbyggnadsytorna ligger på befintli- ga grönytor med sociala värden omnämnda i grönstrukturplanen. I Bott- naryd ligger 85 % av utbyggnadsytorna på grönområden och i Tenhult 54 %. I Gränna är det bara 5 %. Hur de rekreativa värdena påverkas i och med vidare utbyggnad är därmed av stor vikt att följa upp i det vidare planarbetet.

Planstrategierna skulle också i ökad grad kunna uppmärksamma yteffek- tivitet för att på så vis minska den totala mängden markyta som behöver byggas och driftas för att uppfylla de funktioner som avses. Nya skolor skulle genom medveten utformning kunna användas till andra funktioner kvällstid. Nya kontorslokaler eller arbetslokaler skulle i större utsträck- ning kunna delas mellan olika företag. Genom att redan vid planskedet tillskapa flexibla lokaler kan de lättare anpassas till olika framtida funk- tioner vi inte känner till idag. Yteffektivitet och flexibilitet bör vara viktiga vägledande strategier för såväl nya lokaler som kommunen bygger och de bostäder och arbetsplatser som den privata bygg- och anläggningssektorn bidrar med. I det vidare arbetet bör kommunen därför arbeta vidare med strategier för att öka delning av lokaler, effektivisera nyttjandegraden och också införa krav på flexibilitet och multifunktionalitet i nyproduktionen.

Produktion av förnyelsebar energi

I planförslaget finns omfattande ytor lämpliga för ny vindkraft utpekade (1 414 hektar). Kommunens förarbete med utpekade ytor som inte står i direkt konflikt med vanligt förekommande hinder för nyetablering ger planförslaget en stor och robust potential för vindkraft och kan därmed bidra till Sveriges ökade behov av förnyelsebar energi. Som komplement till vindkraften lyfts även flera andra strategier så som att utnyttja de många större verksamhetstaken i kommunen till solceller. Solceller i kombination med batterier kan få stor betydelse för att få en bättre balans mellan produktion och konsumtion av el i energisystemet. En ytterligare strategi som skulle kunna lyftas fram i planförslaget är att vidare utreda möjligheten till lokal och förnyelsebar produktion av vätgas i nära an-

slutning till de större verksamhetsområdena. Vätgas har stor potential att minska utsläppen för såväl godstrafik som inom industrin.

Kartan visar förslag till ytor för vindkraft.

Konsekvenser och förslag till anpassningar

Behov av ökad samverkan med näringslivet för att minska klimatpåverkan från bygg- och anläggningssektorn

Kommunens rådighet är begränsad i utbyggnadsprojekt där kommunen inte själv äger marken. Samtidigt har många aktörer inom svensk byggindustri idag egna ambitiösa klimatmål. Många kommuner har i dag gemensamma färdplaner med tydliga klimatmål där både kommun och byggindustri har valt att samverka för att minska klimatutsläppen. Det finns idag flera exempel på lokala färdplaner där kommun och bygg- och anläggningssektorn gått samman med det gemensamma målet att minska klimatpåverkan och sätta ramarna för målgränsvärden och uppföljningsverktyg. Ett exempel är LFM30 i Malmö. Andra exempel är Färdplan för klimatneutralt byggandet i Göteborg och Klimatprotokollet i Uppsala.

Behov av lokal koldioxidbudget för vidare utbyggnad

För att närmare koppla kommunens vidare bebyggelseutveckling och förändrade markanvändning till Parisavtalet, skulle kommunen kunna utgå från en nedbruten koldioxidbudget som direkt skulle kunna kopplas till enskilda planer via nyckeltal om klimatpåverkan per kvm BTA (bruttoarea) eller per person. Koldioxidbudgetar är det mest vetenskapligt korrekta sättet att följa upp Parisavtalets klimatmål eftersom det sätter en tydlig gräns för hur stora utsläpp en viss verksamhet får släppa ut fram till 2050. Med koldioxidbudgeten för utbyggnad till grund kan sedan olika åtgärder utvärderas och en närmare färdplan för hur utsläppen ska kunna minska i tillräcklig takt beslutas. För att färdplanen ska täcka en så stor del som möjligt av utbyggandets systemgränser bör den utvecklas i nära samverkan med näringslivet.

Behov av tydligare strategi för cirkulärt byggande och lokalt producerade byggmaterial

Då klimatpåverkan från bygg- och anläggningssektor är av kritisk betydelse för att nå målet om begränsad klimatpåverkan, skulle temat behöva lyftas upp tydligare i planförslaget. Här är det även viktigt att lyfta återanvändandet av befintliga byggnader, vilket bör vara ett av de primära alternativen.

Vilka material- och resursflöden som sker i samband med uppförande av nya byggnader och anläggningar har mycket stor betydelse för de totala utsläppen som genereras av vidare utbyggnad. I takt med att energisek-

torn blir allt mer fossilfri och energikraven på nya byggnader högre så får byggmaterialen en allt större roll för de totala klimatutsläppen. Här är inte minst återvinning av tidigare byggnader och byggmaterial, och nya byggnadskonstruktioner i trä viktigt. Strategier för att minska klimatpåverkan från bygg- och anläggningssektorn ryms inom kapitlet Tekniska anläggningar. Bland planstrategierna nämns att byggnader bör ha effektiva klimatskal, låg primärenergianvändning och låg klimatpåverkan och att energieffektivisering i befintliga byggnader rekommenderas i samband med att bygglov ges till större ombyggnationer. En strategi som rekommenderas inom EU:s nya skogsstrategi är att använda en större mängd träbaserade byggmaterial. Genom att använda trä som avverkat inom certifierat kontinuitetsskogsbruk inom kommunen, skulle byggnadernas klimatpåverkan i en livscykelanalys minska än mer.

3.2 Klimatanpassning

Förutsättningar

Jönköpings kommun ska när så är relevant anpassa sin verksamhet utifrån de klimatförändringar som inte längre går att undvika. Fysisk planering, nybyggnation och förvaltning av byggnader och att samhällsviktig infrastruktur ska ta hänsyn till klimatplaneringsförutsättningarna enligt fullmäktiges program för anpassningar till klimatförändringar. Planeringen ska främja viktiga ekosystemtjänster. Utgångspunkten är att Jönköpings klimat blir varmare, omväxlande både torrare och blötare samt mer extremt. SMHI:s klimatscenario RCP 8,5 ska vara dimensionerande i planeringen. Risker för större översvämningar ökar i större delen av kommunen då skyfallen blir både fler och mer intensiva. Ökade flöden medför även ökad risk för ras, skred, erosion och sedimenttransport. Jönköping är beläget i ett stråk där många oväder passerar och sårbart genom sin geografi med kuperad terräng. Översiktsplanens konsekvenser för klimatanpassningen bedöms här utifrån de nationella miljömålen Begränsad miljöpåverkan samt God bebyggd miljö.

Översiktsplanen redovisar hur de negativa effekterna av naturkatastrofer kopplade till ett förändrat klimat kan mildras. I utbyggnadsstrategin ger kommunen sin syn på risken för skador på den byggda miljön som kan

följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra.

Påverkan och effekter

Extremväder med översvämningar

Underlag saknas för att bedöma översvämningsrisken i orterna med omgivande landsbygd. I grönstrukturplanen redovisas endast lågpunkter och översvämningsområden i Jönköping med närområde. Det vore önskvärt att grönstrukturplanen uppdaterades med information rörande de delar av kommunen som inte ligger i eller i anslutning till Jönköping/Huskvarna/Bankeryd. Att öka kunskapen om klimatanpassningen är ett av fyra huvudområden i programmet för klimatanpassning. Områden i kommunen som kan drabbas av omfattande översvämningar till följd av 100-årsnivå i vattendrag/sjöar eller 100-årsregn samt områden med förhöjd risk för ras, skred eller erosion ska fortsätta kartläggas.

Inga specifika ytor är utpekade som strategiska för framtida dagvattenhantering. Det finns dock generella inriktningar och strategier för utveckling av tätorternas grönstruktur och ekosystemtjänster. Tydliga anvisningar finns för utformning av dagvattensystem i översiktsplanen och styrdokument.

Verksamhetsområde Västra Jära är lokaliserat i ett område med stora våtmarkskomplex med höga värden där flera vattendrag har sina källflöden. Området är beläget på gränsen mellan flera olika avrinningsområden. Framför allt berörs Nissans källflöden. Om områdets vattenhållande förmåga påverkas kan det finnas risk för betydande miljöpåverkan nedströms i form av ökade flöden samt risk för utsläpp av koldioxid och lustgas.

Ras, skred och erosion

Kommunen ska säkerställa att ingen ny bebyggelse eller ny samhällsviktig infrastruktur förläggs till områden med förhöjd ras- och skredrisk utan att riskerna och eventuellt behov av riskreducerande åtgärder utreds. Problemet belyses i program för anpassningar till klimatförändringar och kommunen har genomfört översiktliga karteringar av ras och skred. Strategier finns för att säkerställa att frågan beaktas i planeringen. Planering av ny bebyggelse ska anpassas och branta sluttningar ska vara vegetationsklädda.

När Vättern yta höjs på grund av landhöjningen ökar risken för strander-

sion vilket bör beaktas vid utveckling av nytt bostadsområde i Gränna.

Tillgången på dricksvatten

Jönköping ingår enligt den regionala vattenförsörjningsplanen inte i de delar av länet som kan tänkas få problem med vattenförsörjningen vid torka. Förutsättningar för en säker tillgång på dricksvatten med både ytvattentäkter och grundvattentäkter är goda. Reservvattentäkter för att ersätta Vättern saknas dock.

Enligt översiktsplanens strategier ska dricksvattenförsörjningen prioriteras framför andra resursanspråk. Den tekniska infrastrukturen ska förstärkas för att öka robustheten och kunna möta en befolkningsökning.

Vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter finns för viktiga vattentäkter och har beaktats i planeringen.

Naturbaserade lösningar för klimatanpassning

Behovet att kombinera klimatomställning och anpassning poängteras i den nationella utvärderingen av miljömålet Begränsad klimatpåverkan. I Sverige finns goda förutsättningar att genomföra så kallade naturbaserade lösningar. Detta kan innebära återvätning av dikade torvmarker, mer träd i jordbrukslandskapet och mer naturmiljö i tätbebyggda områden.

Inriktningen i översiktsplanen är att planera grönstruktur med hänsyn till framtida klimatförändringar. Grönområden pekas ut som en viktig resurs både för att motverka översvämningar och urbana värmeöar. Våtmarker fungerar även som vattenbuffert vid torka.

Grönskan ska gärna planeras i sammanhängande stråk. Alla delar av tätorterna behöver ekosystemtjänster som att ta hand om dagvatten och motverka av urbana värmeöar. En sammanhängande grönstruktur ökar även upplevelsevärdet.

Konsekvenser och förslag till anpassningar

Kommunen har generellt goda underlag för kommande planering med aktuella kunskapsunderlag och styrdokument för grönstruktur, dricksvattenförsörjning och dagvattenhantering. Under förutsättning att översiktsplanens inriktningar och strategier realiserar bedöms kommunen stå bättre rustad inför ett förändrat klimat. Planens konsekvenser bedöms som positiva.

Förslag till anpassningar för att underlätta planering, genomförande och uppföljning:

- » Grönstrukturplanen kompletteras med lågpunkter och översvämningsområden för samtliga orter i Jönköpings kommun.
- » Reservvattentäkt för Vättern saknas.
- » I planeringsinriktningarna för mark- och vattenanvändningen avseende grönska på kvartersmark finns strategier för att ytorna utformas så att även dagvatten hanteras. Utvecklade anvisningar finns i kommunens grönstrukturplan. Utveckla gärna strategierna för planeringsinriktningarna så att sambandet mellan grön- och blåstruktur förtydligas för att säkerställa ett optimalt utnyttjande av befintliga ytor med fokus på "multifunktionalitet".
- » Genom indikatorer för ett hållbart stadsbyggande säkerställs en viss andel grönyta genom multifunktionella stadsgator och gröna gårdar vilket underlättar dagvattenlösningar med fördröjning och infiltration. Det vore dock önskvärt att utveckla nya, separata indikatorer som underlättar styrning och uppföljning av klimatanpassningen av nya områden.

3.3 Naturmiljö och grönstruktur

Förutsättningar

Detta tema beskriver planförslagets konsekvenser för växt- och djurliv, den biologiska mångfalden, landskapsekologi och den gröna infrastrukturen. Naturmiljö och grönstruktur omfattar både orörda områden och miljöer som skapats av människan. Olika naturmiljöer har olika förutsättningar för biologisk mångfald. Sociala aspekter på grönstrukturen beskrivs under kapitlet Hälsa och livskvalitet. Bebyggelsestruktur och planerad infrastruktur berörs genom i hur hög grad den påverkar värden och funktioner i naturmiljön och grönstrukturen.

Jönköping har aktuella planeringsunderlag för naturmiljö och grönstruktur med Jönköpings naturvårdsprogram och grönstrukturplan. I Naturvårdsprogrammet finns både värdefulla och skyddade naturområden redovisade samt ekosystemtjänster och spridningssamband för olika organismer och naturtyper. Det finns tydliga riktlinjer för hur naturmiljöer ska skyddas och när det är aktuellt med åtgärder och kompensation. Grönstrukturplanen fokuserar mer på den tätortsnära blågröna strukturen och har nio olika strategier för hur tätorternas ekosystemtjänster ska värnas och grönstruktur med växt- och djurliv stärkas.

Det är tydligt att översiktsplanen för mindre tätorter och landsbygden har använt planeringsunderlagen och arbetat in väsentliga delar av strategierna för detaljplanering och bygglov in i översiktsplanen.

I mark och vattenanvändningskartan berörs inga naturreservat eller Natura 2000-område direkt av exploatering. Naturvärdesobjekt med klass 1 och 2 har undvikits för exploatering.

Kommunen har tagit ställning för att riksintresset för Naturvård samt Vätterns unika värden går före riksintresset för ämnen och mineral i Norra Kärr. Motivet är att ställningstagandet främjar god hushållning av mark och vatten. Ingen brytning som kan påverka Vätterns värden är acceptabla.

Vindkraftsparker förläggs i områden med lite bebyggelse vilket gör att stora opåverkade områden berörs.

Påverkan och effekter

Kommunens planering för landsbygden och de mindre tätorterna bygger på aktuella underlag för naturmiljö och grönstruktur vilket gör att påverkan på naturvärden och grönstruktur bedöms kunna minimeras. Dock finns det några platser där det finns ökad risk för betydande miljöpåverkan.

Öster om de centrala delarna av Örserum finns det mycket fina artrika betesmarker av naturvärdesklass 1 och även en värdetrakt för ädellöv. Utvecklingsområden finns lokaliserade mellan naturvärdesobjekten och inom värdetraken för ädellöv. Här finns en stor risk för negativ påverkan som är större än just de områden som tas i anspråk om inte tillräcklig hänsyn tas. Hur värden kopplat till utpekade objekt Na2000 påverkas behöver utredas i anslutning till fortsatt planering.

Kommunens aktiva ställningstagande styr projekteringen av vindkraftsparker till vissa områden. Flera av vindkraftsparkerna saknar värdefulla naturområden eller bedöms ha lägre värden för grön infrastruktur och kan begränsa påverkan på biologisk mångfald. Dock finns det några parker kring Nissan med biflöden där det finns skogsnätverk som kan påverkas för skogsfågel. Förläggningen på båda sidor om vattendragen gör att påverkan på flygstråk för fågel och fladdermöss inte kan uteslutas. Fördjupade utredningar behövs för att säkerställa att inte betydande påverkan uppstår på skyddade arter och skogsnätverk.

De stora verksamhetsområdena Västra Jära och Öggestorp och nya stambanor kan bidra till ökade barriäreffekter. Dessa måste utredas noggrant och säkerställa att det finns passager för vilt och att inte hydrologiska effekter ger omfattande påverkan på de våtmarker som berörs.

Det finns stor efterfrågan på jordartsmetaller av den typ som finns vid Norra Kärr för den gröna omställningen. Om planering av mineralbrytning vid Norra Kärr fortsätter är det av stor vikt att det ställs höga krav på utredningar, anpassningar och skyddsåtgärder. Brytning av mineral kan medföra påtaglig skada på tre olika riksintressen för Naturvård: Norra Kärr, Östra Vätterbranterna och Vättern. Kommunens ställningstagande att riksintresset för Naturvård går före det för ämnen och mineraler i Norra Kärr bedöms som ett viktigt ställningstagande för långsiktigt skydd och för god hushållning av mark och vatten.

Oönskade störningar som kan påverka fågelliv kan uppstå kring bullrande verksamheter och transportvägar. Det är bra att översiktsplanen har strategier om att störningar från verksamhet och trafik ska bedömas

när exploatering sker i anslutning till värdefulla naturområden. Det finns strategier som gör att naturvärden även behöver beaktas i bygglovsärenden och att exploatering inte sker i områden med höga naturvärden och i skyddade naturområden. Det kan finnas risk för kumulativa effekter om många bygglov beviljas inom mindre områden. Påverkan på spridnings samband och grön infrastruktur kan bli stor även om varje bygglov för sig inte innebär någon större påverkan.

Konsekvenser och förslag till anpassningar

Jönköpings översiktsplan ger tydliga planeringsinriktningar och strategier som tar stor hänsyn till naturvärden och grön infrastruktur. Planen bedöms därmed bidra till en god ekologisk hållbarhet och bidrar till stor del till miljömålen Myllrande våtmarker, Levande skogar samt Ett rikt växt- och djurliv. Det finns större verksamhetsområden, några vindkraftsparker och bostadsområden där det finns större risk för betydande miljöpåverkan som behöver studeras särskilt.

3.4 Yt- och grundvatten

Förutsättningar

Enligt de nationella miljömålen ska våra sjöar och vattendrag vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas. Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden. Målet en god bebyggd miljö påtalar behovet av att lokalisera och utforma byggnader och anläggningar på ett miljöanpassat sätt så att en långsiktigt god hushållning med mark och vatten främjas.

Svenska vattenförekomster förvaltas i enlighet med EU:s vattendirektiv. Juridiskt bindande miljökvalitetsnormer bestämmer en lägsta godtagbar miljökvalitet vid en viss tid för alla så kallade klassade vattenförekomster vilket omfattar både grundvatten, sjöar och vattendrag. Enligt vattendirektivets huvudregel får ingen försämring av vattenkvaliteten ske. Statliga myndigheter och kommuner är ansvariga för att normerna följs. Vatten-

Bild från Regional vattenförsörjningsplan för Jönköpings län

förvaltningen i Sverige samordnas i fem olika distrikt som har ansvar för att upprätta åtgärdsplaner. Jönköpings kommun ingår i två vattendistrikt med och var sitt åtgärdsprogram, Södra Östersjön samt Västerhavet.

Vatten är även en livsviktig resurs i samhället. För att säkerställa den långsiktiga tillgången till vatten har en regional vattenförsörjningsplan för Jönköpings län upprättats.

Att bygga fler bostäder och verksamheter innebär generellt en ökad vattenanvändning och mer avloppsvatten som är en stor källa till näringsämnestillförsel till sjöar, vattendrag och i förlängningen våra kustvatten. Ny bebyggelse med hårdgörning av ytor och avledning av vatten medför en ökad mängd dagvatten som transporterar både näringsämnen och föroreningar till recipient. Markanvändning kan även medföra påverkan på grundvattenförekomster genom infiltration där föroreningar förs med vattnet genom jordlagren.

Kommunalt vatten och avlopp

Jönköpings kommun har en aktuell vatten- och avloppsplan som ger underlag för kommunens arbete med översiktlig planering. Fokus är att skapa en trygg och säker vattenförsörjning och avloppshantering, att värna om vattenresurserna och främja god kommunikation, planering och samarbete. Utbyggnadsplanen för vatten och avlopp redovisar en behovsbaserad indelning i VA-områden för utbyggnad, utredning respektive bevakning samt områden där VA hanteras enskilt. Områden med bebyggelse i ett större sammanhang som kan omfattas av lagen om allmänna vattentjänster (LAV) har identifierats. Prioritering för VA-utbyggnaden anges i en utbyggnadsplan för vatten och avlopp som även berör kommunens arbete med enskilda avlopp.

Enskilda avlopp

Inventeringar av enskilda avlopp görs planmässigt för att säkerställa att de inte utgör risk för människors hälsa eller miljön. Prioriteringsordning för tillsyn av enskilda avlopp utgår från omgivningens känslighet för påverkan från de enskilda avloppen baserad på vattenförvaltningens statusklassning (VISS) med avseende på näringsämnen samt vattenskyddsområden inom kommunen. Planering och tillsyn samordnas i en plan för enskilt vatten och avlopp.

Dagvatten

Nederbörd för med sig föroreningar från marken vid avledning till recipient vilket kan försämra statusen i vattenförekomsten. I samband med nybyggnation och större ombyggnation gäller kommunens riktlinje att verksamhetsutövaren ska rena dagvatten så att halterna motsvarar normaldagvatten. Behövs ytterligare rening utifrån dagvattnets innehåll och recipientens behov är VA-huvudmannen ansvarig inom sitt verksamhetsområde. En tydlig ansvarsfördelning inom kommunen ger goda förutsättningar för att dagvattenfrågorna hanteras i enlighet med dagvattenplanens riktlinjer.

Vattenförsörjning

En växande befolkning ställer krav på ökad dricksvattenproduktion. Vattenresurserna för allmän vattenförsörjning bedöms ha tillräcklig kapacitet men vattenanläggningar behöver på sikt förstärkas, exempelvis i Gränna. Målsättningen i kommunens vattenförsörjningsplan är att skydda befintliga och potentiella framtida vattenförekomster/-täkter samt förstärka den tekniska infrastrukturen för vattenförsörjning under de närmaste 20 åren.

Samordning med andra kommunala planer

En strategisk VA-planering beskrivs som en förutsättning för att kommunens vision 2030 ska kunna uppnås. Kommunens VA-plan och dess genomförande ska samordnas med kommunens översiktsplan, det kommunala bostadsförsörjningsprogrammet, grönstrukturplanen, hållbarhetsprogram, program för anpassning till klimatförändringar samt program för trygghet och säkerhet. VA-frågorna kan därmed ses som en väl integrerad del av kommunens planering. Generellt råder ingen risk för vattenbrist i Jönköpings kommun men i mindre delar på gränsen till Nässjö kan det uppstå lokala problem vid torka eller överuttag enligt den regionala vattenförsörjningsplanen för Jönköpings län.

Påverkan och effekter

Den fysiska påverkan på yt- eller grundvatten kan ge effekter både i naturen och för människors hälsa och välbefinnande. Det kan även påverka värdefulla vattenresurser eller motståndskraft mot extremväder. I miljöbalken ges ett skydd för allmänna värden kopplat till vatten. I denna bedömning så hanteras riksintresse för naturvård samt Natura 2000 samlat under aspekten Naturvård.

Vattenskyddsområde enligt 7 kap. 21 § miljöbalken

Planerad utveckling av nya bostäder berör flera beslutade vattenskyddsområden för grundvattentäkter, exempelvis Bottnaryd och Örserum. Vattenskyddsområde för Vättern berörs av nya bostäder samt genom etablering av nytt verksamhetsområde utmed ett tillflöde.

Samtliga vattentäkter i Jönköping har beslutade skyddsföreskrifter. Under förutsättning att beslutade skyddsföreskrifter följs bedöms risken för negativ påverkan som liten. I översiktsplanen finns tydlig information rörande dricksvatten och strategier för prioritering och fortsatt planering. Risk för tillfällig negativ påverkan bör beaktas under byggtiden.

Strandskydd enligt 7 kap. 13–14 §§ miljöbalken

Fyra nya LIS-områden föreslås i översiktsplanen. Anpassningar har gjorts för att säkerställa allmänhetens tillgänglighet till stranden. I Bottnaryd och Kaxholmen ska ny bebyggelse i strandnära lägen bidra till att stärka orternas attraktivitet och stärka befintliga service. I Kaxholmen är det svårt att hitta annan lämplig mark för ny bebyggelse. Området i Gränna ingår i en pågående omvandling av redan ianspråktaget område med begränsad tillgänglighet söderut. Stråket utmed stranden kommer som en del av projektet att utvecklas norrut. Befintliga bostadsområden väster om Grännavägen som idag har mer än 500 meter till ett större grönområde, kan genom en ny promenadväg genom exploateringsområdet få tillgång till grönområden med höga upplevelsevärden i anslutning till stranden.

Exploateringarna bedöms på en översiktlig nivå kunna genomföras utan negativ påverkan på särskilt värdefulla natur- och friluftsvärden. Riktlinjer kräver detaljplanering för att säkerställa ett effektivt markutnyttjande och fria passager för att ge allmänheten tillgång till vatten- och strandområden. Bebyggelsens placering och utformning ska ta hänsyn till landskapsbild samt risk för påverkan på vattenkvaliteten. I Kaxholmen behövs särskild uppmärksamhet i planeringen på hur en negativ påverkan på värdekärnor av betydelse för ekologiska infrastrukturen ska undvikas.

Det vore lämpligt att riktlinjerna kompletterades med en punkt som ger anvisningar för hur förutsättningarna för växt- och djurlivet i strandmiljöerna ska säkerställas.

Miljökvalitetsnormer

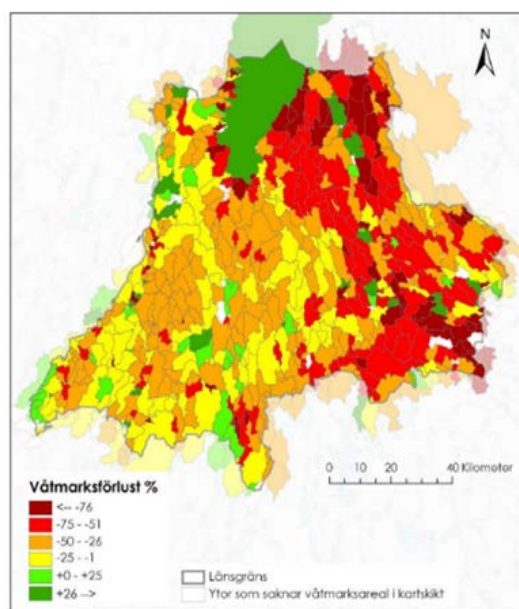
Enligt översiktsplanen ska kommunen vid behov ta hänsyn till klimatförändringarnas påverkan på grundvattnets vattenkvalitet och kvantitet. Utsläpp av dagvatten till recipient bör planeras så att miljökvalitetsnormerna

för vatten ska kunna följas genom minsta möjliga påverkan på människors hälsa och på miljön i vatten och mark.

Samtliga grundvattenförekomster utom en bedöms ha både god kvantitativ och kvalitativ status. Av ytvatten uppnår endast 23% god ekologisk status. I kommunens VA-plan är det beslutat att kommunen ska ta fram lokala åtgärdsplaner för i första hand de klassade vattendragen.

Risk för negativ påverkan på vattenmiljön finns exempelvis i Lyckåsan (Skärstad) och Landsjön vid Kaxholmen. Lyckåsan har måttlig ekologisk status och har Landsjön som recipient. Landsjön har en otillfredsställande ekologisk status och där krävs det åtgärder för att nå beslutad miljökvalitetsnorm. Förbättringsbehov finns även i Lillån väster om Tenhult för att nå beslutad status.

I Västra Jära planeras ett stort verksamhetsområde vid ytvattenförekomsten Nissans källflöde och grundvattenförekomsten Getaryggen. Båda vattenförekomsterna har god status. Det är viktigt att i fortsatt planering ta ett helhetsgrepp kring vattenfrågorna och att MKN-utredningar och dagvattenplaner genomförs som säkerställer att utrymme och möjlighet finns för relevanta skyddsåtgärder och hänsyn.

Figur. Beräknad arealförlust av våtmark andel % per delavrinningsområde vid jämförelse mellan marktäckedata (2000) och generalstabskartan (1885)48. (Regional vattenförsörjningsplan för Jönköpings län.)

Möjlig övrig påverkan

Planen omfattar generella inriktningar och strategier som bidrar till att öka förutsättningarna för att kommunens grön- och blåstruktur ska kunna utveckla sin ekologiska funktion. Exempelvis ska värdefulla våtmarker på kommunens mark restaureras både vad avser vattenförhållanden och biologisk mångfald. Detta gäller även kulverterade vattendrag som när så är möjligt ska öppnas upp. Sjöar och vattendrag ska också göras synliga och tillgängliga för att öka attraktiviteten för friluftslivet.

Blåstruktur

I Jönköpings län som helhet har knappt 30 % av de historiska våtmarkerna dikats ut sedan 1800-talet. I Jönköpings kommun skiljer sig siffrorna mycket mellan kommundelarna. Öster om Vättern är andelen betydligt högre. Effekten är en minskad vattenhållande förmåga och konsekvensen är en ökad risk för höga flöden i vattendragen och minskad resiliens mot ett förändrat klimat med extremväder.

I översiktsplanen redovisas delmål för Hållbarhet Agenda 2030 utifrån Program för hållbarhet i Jönköpings kommun där målet ”Mildra de negativa effekterna av naturkatastrofer” pekar på behovet av en tålig grönstruktur som bidrar till klimatutjämning.

Fiske

Nissans källområden i mossmarkerna väster om Gagnaryd rinner i en bäge förbi Jära. Det lågexploaterade området har höga naturvärden. Vattendragen hyser en rik fisk- och bottenfauna med ett svagt bestånd av flodpärlmussla (EN¹). I planeringen för ett nytt verksamhetsområde i Västra Jära måste det säkerställas att negativ påverkan på befintliga vattensystem kan undvikas.

Planerat verksamhetsområdet vid Öggestorp/Tenhult ligger till stora delar inom Stensjöans avrinningsområde. Vattendraget har idag måttlig ekologisk status och klass 1 i naturvårdsprogrammet. I ån finns bestånd av öring. Intill det planerade verksamhetsområdet finns även Rävlamossen som är klass 1 i naturvårdsprogrammet.

Vid Bottnaryd berörs sjöarna Bergsjön och Gårdssjön av planerad utveckling av bostäder. I båda sjöarna bedrivs ett visst sportfiske. Området kring Gårdssjön är redan idag ett välbesökt friluftsområde. Under förutsättning att kommunens riktlinjer för hantering av dagvatten följs bedöms ris-

1

EN är förkortning av endangered eller starkt hotad enligt rödlistan

ken för att sjöarnas nuvarande status som näringsfattiga klarvattensjöar förändras som liten. Risken för negativa effekter för fisket bedöms därför som liten.

Konsekvenser och förslag till anpassningar

En växande befolkning leder till ökad konsumtion av vatten och ger ökade utsläpp. En förändrad markanvändning påverkar avrinningen till grundvatten, sjöar och vattendrag. Effekterna för kommunens yt- och grundvatten bedöms ändå som små till måttliga då översiktsplanen generellt ger tydliga inriktningar och strategier för hur man i fortsatt planering och genomförande kan minska påverkan.

Avgörande för att kunna hantera miljöpåverkan är att kommunens styrdokument och då framför allt VA-planen med relaterade fördjupningar för dagvatten, vattenförsörjningsplan och VA-utveckling beaktas i all kommande planering. Det gäller inte minst i stora och komplicerade utvecklingsprojekt som Västra Jära men även Öggestorp.

Miljökvalitetsnormerna anges som en förutsättning i planeringen. Enligt VA-planen ska kommunen ta fram lokala åtgärdsplaner för i första hand de klassade vattendragen och för ny bebyggelse vilket bör ge positiva effekter för framför allt miljökvalitetsmålen. Beroende på takten i VA-utbyggnad och genomförandet av åtgärdsprogram för klassade vattenförekomster i syfte att uppnå beslutade kvalitetsmål, bedöms konsekvenserna för vattenmiljön bli neutrala till positiva.

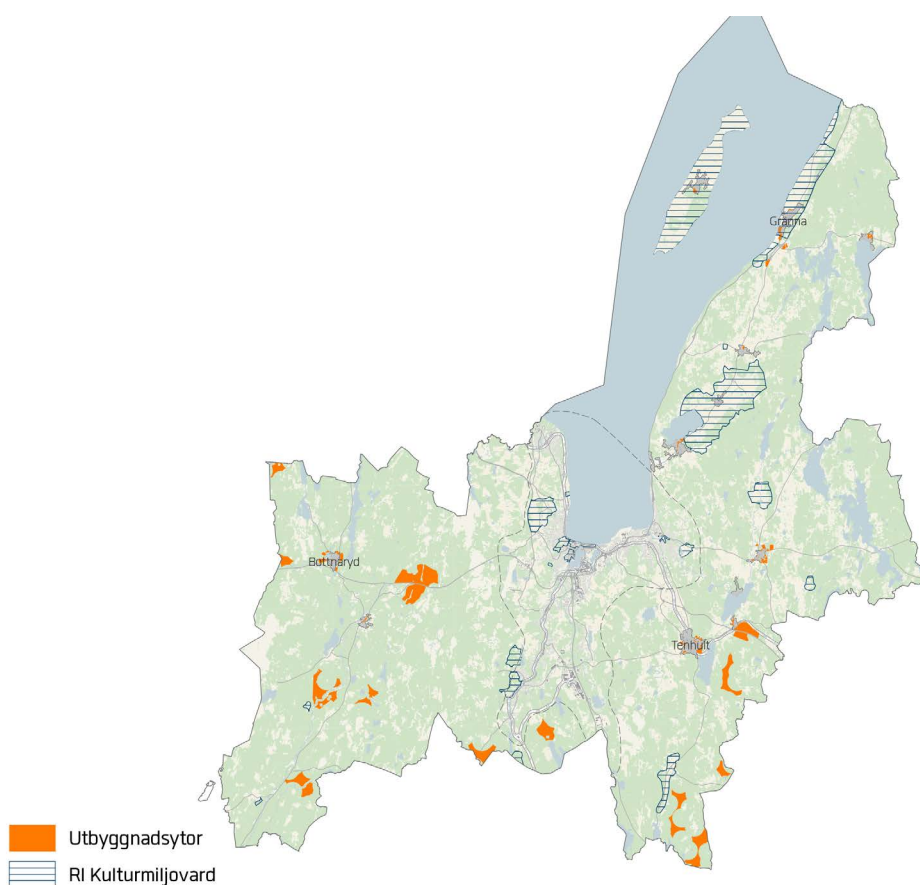
Översiktsplanen kan förtydligas i följande avseenden:

- » Risk för tillfällig negativ påverkan på vattenförekomster bör beaktas även under byggtiden.
- » Strategier för byggande på landsbygd bör kompletteras med relevanta anvisningar från kommunens VA-plan rörande vatten och avlopp.
- » Komplettera riktlinjerna för strandskydd med en punkt som ger anvisningar för hur förutsättningarna för växt- och djurlivet i strandmiljöerna ska säkerställas. Grönstrukturplan och naturvårdsprogram ger underlag.
- » Frågor som rör vatten berörs under flera olika avsnitt i översiktsplanen vilket innebär en risk. Se gärna över hänvisningar mellan avsnitten för att säkerställa att alla inriktningar och strategier beaktas i planeringen.

3.5 Kulturmiljö

Förutsättningar

Detta tema beskriver planförslagets konsekvenser för kulturmiljön och kulturlandskapet, det vill säga den miljö som vi människor skapat under årtusenden, både på landsbygden och i staden. Bedömningen görs främst i förhållande till riksintresse för kulturmiljövård och de nationella miljömålen God bebyggd miljö och Ett rikt odlingslandskap.

Kartan visar utbyggnadsområdena och riksintressen för kulturmiljövården.

Påverkan och effekter

Påverkan på riksintresse för kulturmiljö

Planförslagets utbyggnadsområden har generellt placerats i utkanten av befintlig bebyggelse, mindre förtätningar inuti tätorter, samt större utbyggnadsområden utanför men i anslutning till befintliga tätorter. Generellt är utbyggnadsområdena placerade så att riksintresseområden, kända fornlämningsområden och utpekade kulturmiljöer enligt 1988 års kulturminnesvårdsprogram inte påverkas, med några undantag.

I Gränna medges en förhållandevis stor utbyggnad i ortens södra delar, delvis inom riksintresset. Industriområdet i Gränna har potentiellt kulturhistoriskt intressant bebyggelse eller strukturer som inte kartlagts. Utbyggnaden kan potentiellt innebära risk för negativ påverkan på riksintressets uttryck, samt lokala kulturmiljövärden. På Visingsö sker en förhållandevis stor utbyggnad i ortens södra delar inom riksintresset. Den skog som tas i anspråk på Visingsö kan ha historiska kopplingar till den ekskog som är ett uttryck för riksintresset, även om den inte ligger inom samma fastighet.

Var dessa rent fysiskt tar sig till uttryck bör kartläggas med fokus på hur de kan bidra till kvalitativ stadsbyggnad. En bevarande- och utvecklingsplan för orten kan peka ut möjlig utveckling med minimerad negativ påverkan.

Möjliga konflikter mellan kulturmiljö och mål om grön kvartersmark

I planförslaget finns ett inriktningsmål om grön kvartersmark som potentiellt kan ligga i konflikt med tätorternas karaktär och innebära minskad tillgång till tätortsnära grönområden. Inriktningsmålet är i grunden ett bra mål men det är anpassat för större tätorter, där grönytor ofta behandlas sekundärt i förhållande till exempelvis det nationella bostadsmålet. I mindre orter i kommunen med identifierat höga kulturvärden som Gränna kan målet potentiellt ligga i konflikt med befintlig stadsstruktur då det kan innebära att mer mark behöver tas i anspråk och att den stadsstruktur som inriktningsmålet syftar till att stärka kan innebära en stor kontrast mot befintlig stadsstruktur. I planförslaget bör ett resonemang kring detta tas med där närheten till naturliga grönområden, vilket är mer förekommande utanför de största tätorterna, tas i beaktande. I planförslaget är det i hög grad tätortsnära grönområden som exploateras. Här bör en strategi utarbetas där tillgången till värdefulla grönområden värderas högre än inriktningsmålet för grön kvartersmark.

Risk för påtagligt förändrad karaktär vid mer omfattande utbyggnad i tätorterna

Tätorterna kan komma att få en påtagligt förändrad karaktär när befintliga förhållandevis sentida villamattor utökas.

Konsekvenser och förslag till anpassningar

Behov av ett kommunövergripande kulturmiljöprogram

Även miljöer som inte är riksintressen eller är utpekade i kulturminnesvårdsprogrammet (1988) kan ha värden att beakta. Redan i ÖP 2016 har behovet av ett uppdaterat kulturmiljöprogram för kommunen identifierats, ett behov som kvarstår även i denna plan. Moderna kulturmiljöprogram tar ett vidare grepp och utgår från kulturmiljön som en resurs i samhällsbyggandet och pekar ut riktningar hur den kan bevaras och kompletteras. Det skiljer sig från det befintliga kulturminnesvårdsprogrammet vilket i huvudsak listar viktiga objekt. För att kulturmiljön inte ska ta skada bör ett sådant program tas fram, vilket även kan innebära att förtätningspotential inom riksintresseområden kan belysas, i stället för att dessa, med några undantag, undviks helt i planförslaget. Kulturmiljön som resurs bör även i planförslaget tas med som en egen rubrik/underrubrik.

I många av de tätorter som planförslaget vill bygga ut kan kvalitéer finnas som inte tidigare pekats ut, vilka kan vara de som innebär att ett nytt utbyggnadsområde får de kvalitéer som gör att området blir eftertraktat.

Bevarande- och utvecklingsplan för Gränna och Visingsö

En bevarande- och utvecklingsplan för Gränna respektive Visingsö kan peka ut möjlig utveckling med minimerad negativ påverkan.

Framtiden är (till stora delar) redan byggd

Planförslaget tar upp den stora klimatbelastning som nyproduktion innebär under kapitlet Tekniska anläggningar, där strategier för att minska klimatpåverkan från bygg- och anläggningssektorn beskrivs.

Den främsta strategin för att minska utsläppen från bygg- och anläggningssektorn är dock att inte bygga alls. Planförslaget bör tydligare ha en strategi kring bevarandet och återbruket av befintlig bebyggelse. Även om det inte är en strikt kulturmiljöfråga så innebär återanvändandet av befintlig bebyggelse i regel även en vinst ur kulturmiljöhänseende.

3.6 Hälsa och livskvalitet

Förutsättningar

I detta tema bedöms planförslagets möjligheter att skapa förutsättningar för god hälsa och livskvalitet. Miljökvalitetsnormer för luft och buller tas upp här liksom riskfrågor. Här bedöms även planens konsekvenser utifrån ett bredare socialt perspektiv när det kommer till hälsa och livskvalitet (olika åldersgrupper och kön). Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Vår bebyggda miljö ska fylla människors och samhällets behov, erbjuda bra hälsofrämjande livsmiljöer och bidra till en hållbar utveckling. Bedömningen görs här i förhållande till de nationella miljömålen Frisk luft, Giftfri miljö, Levande skogar, God bebyggd miljö och Säker strålmiljö, samt till folkhälsomålet Boende och närmiljö och FN:s barnkonvention är relevanta inom denna hållbarhetsaspekt.

Jönköpings kommun har aktuella kunskapsunderlag och fastställda planer för friluftsliv, grönstruktur och naturvård som kopplar till utvecklingsförslag och strategier i översiktsplanen. I grönstrukturplanen finns analys av tillgång till grönområden, bullerstörning och kvaliteten på grönområdena i anslutning till samhällena. Indikatorer som avser avståndet till närmaste grönyta och större grönområden ger goda möjligheter att planera för ny bebyggelse med närhet till grönytor i den fortsatta planeringen, samt där det är möjligt, åtgärda brister på grönområden för befintliga bostäder.

Översiktsplanen har tydliga strategier och det finns lagstiftning som styr hur omgivningspåverkan ska minimeras på kommande bostadsområden och grönområden. Förorenade områden ska hanteras tidigt i planprocessen och vid bygglov. Förorenad mark ska saneras om behov finns för att ny bebyggelse ska kunna byggas. Detta kan bidra till att minska markföroreningar i mark och vatten.

Bostäder och utbildningslokaler ska ej förläggas där det finns förhöjda magnetfält och riskutredningar ska göras för planerad bebyggelse inom 150 meter från vägar och järnvägar där farligt gods transporteras. Det samma gäller att elektriska anläggningar och elledningar ska undvikas där det finns eller planeras bostäder. För att inte medverka till begränsningar av verksamhetsområden som bullrar eller kräver skyddsavstånd och för

flygplatsen finns också restriktioner i planläggning och bygglov inom de zoner som krävs för respektive verksamhet.

Biltrafik kan inom planområdet också orsaka hälsoproblem i form av buller och luftföroreningar. Forskning visar att buller påverkar människors hälsa negativt och därför är det viktigt att kunna vistas i sin bostad och närliggande naturområden utan betydande bullerstörning. Kommunen har en ambition att nå en högre ljudkvalitet än de krav som ställs genom lagstiftning. Översiktsplanen innehåller flera strategier som sträcker sig från tidig planering av bostäder, utbildningslokaler och grönområden till placering av bullrande verksamheter och genomförande av bullerskyddsåtgärder. Luftföroreningar ger negativa effekter på människors hälsa men påverkar även mark och natur negativt. Det finns miljökvalitetsnormer som är lagstadgade för luft men även miljökvalitetsmålet Frisk luft med strängare gränsvärden än miljökvalitetsnormerna. Dessa krav klaras i de mindre tätorterna och på landsbygden. Översiktsplanen ska säkerställa att inte luftkvaliteten försämras vid nyexploatering.

Påverkan och effekter

Hälsosamma bostäder

Jönköpings kommun har god kunskap om påverkan och effekter från omgivningspåverkan och har tagit hänsyn till den omgivningspåverkan som finns. De strategier som är framtagna och placering av utvecklings- och verksamhetsområden på landsbygden bidrar till att översiktsplanen kommer kunna erbjuda en god bebyggd miljö samtidigt som planen säkerställer områden där verksamheter med omgivningspåverkan kan byggas ut. För bygglov bedöms strategierna ge planeringsinriktning för hälsosamma bostäder.

Serviceutbud

I planförslagets utvecklingsinriktning framgår en tydlig prioritering av vidare utbyggnad till de tre tätorterna Gränna, Bottnaryd och Tenhult. Med de föreslagna utbyggnadsytorna och ett antagande om 442 kvm per bostad (snitt från bostadsförsörjningsprogrammet) så ökar befolkningsunderlaget med ca 50 % inom tätorterna. I sin tur innebär detta betydligt bättre förutsättningar för att upprätthålla både kommunal service som skola, förskola och omsorg men också ett rikare utbud av kommersiell service som livsmedelsbutiker, butiker och tjänster. Här bidrar även planförslagets utbyggnadsordning där mer centrala lägen inom tätorterna tidsmässigt prioriteras. Lägen som med sin närhet till befintlig service ökar

potentialen för att de tillkommande boende använder det lokala serviceutbudet framför service inom andra tätorter. På så vis kan deras funktion som huvudorter och naturliga mötesplatser inom respektive kommun del stärkas, till skillnad från en mer utspridd utbyggnad.

Tillgänglighet med gång och cykel

Inom Tenhult är korsningsavståndet ca 500 meter och i Bottnaryd 750 meter mellan övergångsställen i snitt längs den statliga vägen. De långa korsningsavstånden längs vägar med högre hastighet innebär barriäreffekter framför allt för de grupper som i mindre grad färdas med bil och som i regel är känsligast ut ett trafiksäkerhetsperspektiv. Fler hastighetssäkrade korsningar skulle göra det lättare att gå och cykla för alla och samtidigt innebära en mer jämlik tillgänglighet för alla grupper i samhället.

För att nå de ambitiösa målen behöver det både bli enklare och attraktivare att gå, cykla och använda kollektivtrafik, samtidigt som biltrafikens framkomlighet i vissa delar av kommunen behöver begränsas för att andra färdmedel ska kunna öka sin konkurrenskraft.

Inom mindre och större tätorter skulle många fler resor än idag kunna ske med cykel eller annan mikromobilitet, om cykelnätet var tryggare och mer tillgängligt. Ett tryggare cykelnät lyfts också fram i den medborgarenkät som Jönköpings kommun genomförde inför framtagande av översiktsplanen. I strategierna lyfts också betydelsen av hög standard i cykelnätet. Sannolikt kan det också i framtiden uppstå ett behov av andra former av elektrifierad mikromobilitet som kan använda cykelnätet inom längre avstånd än vad många cyklar idag.

För att minska barriäreffekter och öka tillgängligheten för gående, cyklister och annan form av mikromobilitet skulle framför allt korsningsavstånden längs de mer trafikerade vägarna genom tätorterna behöva minska. Ett vanligt mått för god korsningstäthet i tätorter är max 150 meter. I nuläget utgör många av de vägar som Trafikverket är väghållare för barriärer för gående och cyklister. Detta gör kommunens rådighet begränsad.

Byggbar mark på bostadsnära grönytor

I planområdet kan upp till 94 hektar grönyta som finns med i kommunens gröstrukturplan komma att exploateras. Dessa utgör ca 1 % av den totala mängden värdefull grönyta i planområdet. Även om en liten andel av de grönområden med sociala värden enligt gröstrukturplan påverkas kan de sociala värdena vara som störst i de delar som ligger i direkt anslutning till befintlig bebyggelse inom tätorterna. Fördjupade dialoger med de boende

och planstudier för hur nya planer kan bidra till minskad miljöpåverkan och istället stärka gröna sociala värden i omgivande grönområden bör ingå i vidare planprocess.

Det finns verktyg för att analysera och förbättra tillgången till bostadsnära grönområden och öka kvaliteten på de befintliga grönområden som finns i anslutning till samhällena. I utveckling av nya bostadsområden kan även brister i den tidigare planeringen till viss del åtgärdas.

Stora opåverkade områden för friluftsliv bevaras

Planen lyfter behovet av stora orörda områden för friluftslivet och har också tagit hänsyn till dessa vid inventeringen av lämpliga områden för vindkraft. Upplevelsen av vildmark kan också locka till sig människor från mer centrala delar av kommunen och omgivande tätorter och ge förutsättningar för ekoturism som bidrar till fler arbetstillfällen.

Konsekvenser och förslag på anpassningar

Planförslaget bedöms medföra positiva konsekvenser och bidra till uppfyllande av miljömålen.

3.7 Jämlikhet och social integration

Förutsättningar

I detta tema bedöms om planförslaget bidrar till ett tryggt samhälle med jämlika möjligheter, förutsättningar för social integration och en socialt hållbar utveckling. Bedömningen görs i förhållande till det nationella miljömålet God bebyggd miljö och Agenda 2030-delegationens mål samt barnkonventionen. Kommunens Vision 2030 och hållbarhetsprogram utgör också en bedömningsgrund.

Här kan bl.a. frågor om hur planförslaget påverkar jämlikhet när det kommer till tillgång till service, kollektivtrafik och tillgång till en variation av boendeformer.

Goda pendlingsrelationer till Jönköping och tillgång på lokal kollektivtrafik och trygga säkra cykelstråk till närliggande tätorter är viktiga för minskade klimatutsläpp men har även stor betydelse för social jämlikhet och möjligheten till social integration med människor i andra stadsdelar.

Påverkan och effekter

Blandning av boendeformer

Givet att snittandelen lägenheter i bostadsförsörjningsprogrammet efterlevs så ökar balansen mellan småhus och lägenheter inom tätorterna. Ytterligare blandning i lägenhetsstorlek och upplåtelseform kan bidra till olika nivåer av boendekostnader och lokalkostnader. Det är positivt för ökad jämlikhet och social integration. För att bibehålla en blandning av boendeformer inom planområdet bör andelen tillkommande flerbostadshus i tätorterna vara i nivå med snittandelen i bostadsförsörjningsprogrammet. Med enbart nya villatomter skulle variationen mellan småhus och flerbostadshus minska. Blandning av boendeformer ger möjlighet att kunna bo kvar i sin kommundel under livets alla skeden.

Tillgång till grundläggande service

Planens utbyggnadskapacitet i de förhållandevis större tätorterna ger förutsättningar för en mer jämn tillgång till grundläggande service inom kommunen som helhet. Med planens stora kapacitet i förhållande till nuvarande utbyggnadstakt finns samtidigt en stor osäkerhet kring när detta serviceutbud kommer till stånd. Planen hänvisar till kommunens Strategi för landsbygdsutveckling och dess mål om tillgång till service men specificerar inte närmare vilka målvärden som avses, vad är tillräckligt god tillgång på skola, kollektivtrafik, vårdcentral osv?

Påverkan på socioekonomiska skillnader

En utbyggnad i de västra kommundelarna kan vara positivt för att jämna ut socioekonomiska skillnaderna mellan kommundelarna. Här bidrar även planförslagets utbyggnadsordning där mer centrala lägen inom tätorterna tidsmässigt prioriteras. Lägen som med sin närhet till befintlig service ökar potentialen för att de tillkommande boende använder det lokala serviceutbudet framför service inom andra tätorter. Inflyttare till nyproducerade bostäder har i regel en högre socioekonomisk status än de redan boende, såvida inte de nya bostäderna är specialanpassade för en viss grupp.

Sammanhängande tätorter

Då utbyggnaden sker i tätorternas ytterkanter är det viktigt att de nya områdena knyts samman med de befintliga omgivande tätorter via ett väl integrerat gatunät för att öka samnärvaron i det offentliga rummet och för att inte privatisera omgivande offentliga rum. Med utbyggandet uppstår också behov av fler mötesplatser, inte minst lekplatser. Alternativt skulle vidare utbyggnad kunna leda till investeringar i befintliga platser och gator.

Konsekvenser och förslag på anpassningar

Planförslaget bedöms kunna medföra positiva konsekvenser genom att det bidrar till blandning av boendeformer, ett bibehålllet eller utvecklat lokalt serviceutbud och en större rörelsefrihet för gående. I sin tur kan detta stärka tillgängligheten för alla åldersgrupper och underlätta för fler att både bo kvar eller flytta till de mindre tätorterna.

Ett lokalt serviceutbud och offentliga mötesplatser inom de mindre tätorterna är viktiga byggstenar för en social integration. Som komplement till vidare utbyggnad av bostäder och arbetsplatser inom gångavstånd kan varadera tätort behöva ta fram sin egna lokalt förankrade strategier för att öka

tätortens konkurrenskraft som både kommersiell och social destination. I sin tur kan detta också leda till minskad klimatpåverkan genom kortare bilresor för shopping- och fritidsresor.

3.8 Samhälls-ekonomi och arbetsmarknad

Förutsättningar

I detta tema beskrivs om planförslaget bidrar till en god och hållbar samhällsekonomi, vilket innefattar näringslivets utvecklingsmöjligheter, den offentliga sektorns ekonomiska effektivitet och möjlighet till sysselsättning i mindre tätorter och landsbygd. Bedömningen görs utifrån regeringens mål för näringspolitiken, vilket är att ”stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag”. Hållbarhetsbedömningen ser i första hand till näringsliv och arbetsmarknad inom Jönköping. Det nationella transportpolitiska målet om att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet utgör här också ett bedömningskriterium.

Ökat hemarbete ger större möjligheter till att bosätta sig på landsbygden och i mindre orter. Under de senaste åren har också inpendlingen till Jönköping växt i ungefär dubbelt så hög takt som sysselsättningstillväxten bland bosatta i kommunen. För att förstärka sysselsättningstillväxten bland boende i hela kommunen blir det viktigt att förstärka möjligheterna att arbetspendla, inte bara till centrala delarna av Jönköping utan också till de ställen där förtätning av arbetsplatser planeras i framtiden.

Påverkan och effekter

Pendlingsströmmar och pendlingsmöjligheter inom regionen

För att stärka landsbygden är det av största vikt att pendlingsmöjligheterna till de centrala delarna av Jönköping förbättras. Det är också viktigt att betona att även den inomregionala pendlingen måste förstärkas. I planen beskrivs att "medborgare som bor på landsbygd ska ha goda pendlingsmöjligheter. Det ska vara enkelt att transportera sig mellan kommunens mindre och större orter och mellan kommunerna". Det är en viktig faktor för möjligheterna att utveckla landsbygden. Stort fokus ligger på cykling och pendlingsmöjligheter i nuvarande skrivningar. Även om cykeln är viktig bör det dock ur ett arbetsmarknadsperspektiv lyftas fram att pendling till största del faktiskt sker med andra trafikslag. I planen anges att bilandelen ska minska, det bör dock förtydligas hur detta ska uppnås. Däremot måste laddinfrastrukturen utvecklas i kommunen, vilket också förtydligas i text. Att andelen biltransporter ska minska kan komma att stå i direkt konflikt med ökad arbetspendling. Möjligheten till sysselsättningen i mindre tätort och landsbygd förbättras med planförslaget. Däremot är det inte helt klarlagt om målen om en långsiktigt hållbar transportförsörjning nås.

Tillgång till verksamhetsområden för olika behov

Ur ett arbetsmarknadsperspektiv är det positivt att planen möjliggör för att bevara och utveckla Jönköpings roll som en av Sveriges främsta logistikpositioner. Planen möjliggör detta genom att bredda antalet möjliga lägen genom att tillföra verksamhetsmark i större utsträckning i Västra Jära/Mulseryd och i Öggestorp. Planen kunde dock förtydliga att det främst finns ett behov av att utveckla ytterligare logistikytor i dessa områden och vad det kan innebära för trafiksituationen i dessa områden. Utvecklingen av verksamhetsområden i planen ska inte heller ses som en angelägenhet för endast Jönköping utan i ett större regionalt perspektiv. Därutöver planeras också för ny verksamhetsmark med liknande funktion i Översiktsplanen för den centrala tätorten.

Planen ger möjlighet för näringslivet att utvecklas

Finansieringsmöjligheter för nya bostäder

I grund och botten kommer förtätningen av landsbygd och mindre tätorter ske på marknadsmässiga villkor. Detta då nya bostäder ska finansieras av hushållen antingen via nyproduktionshyror i hyresrätt eller via köp av nyproducerade lägenheter eller småhus. En analys av i vilken takt hushållen har möjlighet att efterfråga nya bostäder på landsbygden och i de mindre tätorterna saknas i planen. Målsättningen med planen är att möjliggöra cirka 5 000 nya bostäder fram till 2050. Detta innebär således en årlig produktionstakt om cirka 200 bostäder per år. Den senaste dryga femårsperioden som vi lämnat bakom oss kan beskrivas som den mest fördelaktiga tiden hittills vad gäller möjligheten att (på marknadsmässiga grunder) nyproducera bostäder. Under denna period har inte ens hälften så många bostäder som planens målsättning nyproducerats inom planområdet.

Två tydliga utmaningar finns när det kommer till möjligheterna att producera bostäder på landsbygden och i tätorterna och båda är sammankopplade med hushållens betalningsförmåga.

1. Prisnivån är för låg för att motivera nyproduktion av bostäder i någon större skala.
2. Antalet hushåll i kommunen som har möjlighet att efterfråga bostäder är inte tillräckligt många.

Planberedskapen för nya bostäder på landsbygden och i mindre tätorter är därmed mycket god. Det som dock saknas är en problematisering kring möjliga effekter av att inte nå målet med 5 000 nya bostäder. God planberedskap är givetvis inte fel och endast de bostäder som marknaden efterfrågar kommer att bli byggda. För att planförslagets utbyggnadsordning ska vara robust och underlätta vidare samordning för kommunala investeringar är det viktigt att prioriteringen mellan olika planprojekt också grundar sig på en analys av de olika lägenas marknadsekonomiska förutsättningar för exploatering.

Planen bidrar dock genom att jobba med utveckling av bostäder i LIS (landsbygdsutveckling i strandnära lägen) samt pendlingsnära lägen, lägen som kan antas vara de mest attraktiva.

Stärkta lokalcentrum

En ökad befolkningstäthet innebär i grund och botten en ökad efterfrågan på handel och service lokalt. Däremot är det viktigt att i planeringsförutsättningarna ha realistiska förhoppningar på vad en ökad befolkning på lands- och glesbygd samt i de mindre tätorterna innebär i möjligheterna till att utgöra ett underlag för att etablera eller förstärka nuvarande service. Det förväntade tillskottet av hushåll kommer mest troligt inte bli så pass stort att det har en avgörande betydelse på utvecklingen av den lokala servicen. Det återfinns även skrivningar i planen som är mer anpassade till en tätare bebyggelse även om de är korrekta.

Konsekvenser och förslag på anpassningar

Planförslaget kan förtydligas i följande avseenden.

Tydliggöra hur pendlingsmöjligheterna ska förbättras

Möjligheten till sysselsättningen i mindre tätorter och landsbygd förbättras med planförslaget men viktigast för att kunna öka befolkningsunderlaget i mindre tätorter och landsbygd är att det ges förbättrade pendlingsmöjligheter. Den inomkommunala pendlingen bör utredas vidare för att ge svar på vilka åtgärder som mest effektivt stärker pendlingsförutsättningarna.

Tydliggöra hur planen ska kunna möta en eventuellt lägre utbyggnadstakt

En analys av i vilken takt hushållen har möjlighet att efterfråga nya bostäder på landsbygden och i de mindre tätorterna saknas. Ett första steg skulle kunna vara att problematisera kring vad effekten på planen blir av att inte nå bostadsmålet om att de mindre tätorterna och landsbygden ska växa i samma takt som centrala tätorten (5000 bostäder fram till 2050), ett mål som får anses som utmanande. Utredningen skulle kunna fokusera på var utvecklingen av bostäder har större möjligheter att komma till stånd.

3.9 Utbyte stad och land

Förutsättningar

Inom temat utbyte stad och land beskrivs flera av de frågor som tidigare teman berört. Men fokus här ligger framför allt på huruvida planförslaget bidrar till ökat utbyte mellan mer och mindre befolkade kommundelar när det kommer till utbyten av såväl tjänster, produkter, upplevelser men också materialflöden och ekologiska systemtjänster. Miljömålet levande landsbygd och kommunens Vision 2030 och Strategi för landsbygdsutveckling i Jönköpings kommun utgör bedömningsgrund.

Påverkan och effekter

Möjlighet till ökat ekonomiskt utbyte via träbaserade byggmaterial

Framtida hårdare krav på klimateffektiva byggmaterial kommer sannolikt öka efterfrågan på både lokalt producerade och hållbarhetscertifierade träprodukter för bygg- och anläggningssektorn. I sin tur skulle en ökad produktion av hållbarhetscertifierade träprodukter kunna förbättra den biologiska mångfalden i skogen och öka de rekreativa värden somagnar turistnäringen i planområdet.

Utbyte av livsmedel

Genom att jordbruksmarken bevaras kan ytterligare satsningar på handel med lokalt producerade livsmedel öka det ekonomiska utbytet och samtidigt minska klimatutsläppen från konsumtion av motsvarande varor.

Möjligheter till friluftsliv och turism

Bevarandet av stora opåverkade områden kan bidra till ökat socialt och ekonomiskt utbyte genom goda förutsättningar för friluftsliv. Samtidigt kan en ökad täthet inom centralorten bidra med ett större utbud av arbetsplatser, kultur och service inom nära avstånd från landsbygd och mindre tätorter.

Pendlingsmöjligheter till centralorten

Planen lägger en god grund till utbytet mellan stad och land genom ett tydligt fokus på förbättrade pendlingsmöjligheter. Tillgång till arbetsplatser på landsbygden måste öka antingen genom förbättrade pendlingsmöjligheter, ökat hemarbete eller fler arbetstillfällen på landsbygden. Att fokus ligger på pendlingsmöjligheter är bra på grund av att möjligheterna till att generera fler arbetstillfällen på landsbygden är svårt i större skala.

Konsekvenser och förslag på anpassningar

Utbyggnadsordning med fokus på bibehållen service och attraktiva lägen i de tre huvudorterna.

Att erbjuda byggbar mark inom attraktiva lägen i tätorterna är nödvändigt för att öka utbyggnadstakten i huvudorterna. Samtidigt innebär den begränsade utbyggnadstakten risk att inte tillräckligt många nya bostäder tillkommer inom huvudorterna för att kunna skapa robusta förutsättningar för att bibehålla den lokala servicen. Vid sidan av attraktiva naturnära lägen är också en bibehållen service av stor betydelse för såväl huvudorternas attraktivitet som den omkringliggande landsbygdens behov av mötesplatser, service och kommunikationer. En utbyggnadsordning som prioriterar utbyggnad till huvudorterna framför andra mindre tätorter i planområdet är därför ytterligare en viktig strategi för att öka landsbygdens attraktivitet.

3.10 Summerad tabell

I tabellen nedan har planens betydande konsekvenser summerats. Risk för betydande negativa konsekvenser har markerats med ett minustecken (-) och bedömda positiva konsekvenser med ett plustecken (+)

TEMA	PÅVERKAN OCH EFFEKTER	KONSEKVENSER OCH FÖRSLAG PÅ ANPASSNINGAR
Klimatpåverkan och resurshushållning	+ Det finns stor potential för ökad produktion av förnyelsebar energi. + Det är begränsad påverkan på jordbruksmark och värdefull naturmark (naturvärdesklass 1 och 2.) + Satsning på huvudorter framför mer utspridd bebyggelse kan öka resurseffektiviteten och minska klimatutsläppen från transportsektorn. - Ett samlat grepp kring hur andelen hållbara transporter ska öka saknas. - Risk för negativ påverkan på bostadsnära gröna värden.	» Det finns behov av att utreda hur utbyggnad av de större tätorterna kan ske i attraktiva naturnära lägen samtidigt som de gröna värdena värnas och utvecklas. » Det behövs en färdplan tillsammans med näringslivet för mer resurseffektivt byggande (cirkularitet, yteffektivitet. Användning av lokala träbaserade byggmaterial). » Utreda lämplig lokalisering av verksamhetsområden från ett lokalt, regionalt och nationellt perspektiv för att bidra till ett mer transporteffektivt samhälle,
Klimatanpassning	+ Inriktning på naturbaserade lösningar för att öka klimatanpassningen är positiv. - Om Västra Järas vattenhållande förmåga påverkas kan det finnas risk för betydande miljöpåverkan nedströms i form av ökade flöden.	» Grönstrukturplanen behöver kompletteras med lågpunkter och över- och vattenanvändningsområden för samtliga orter i Jönköpings kommun. » Reservvattentäkt för Vättern saknas. » Utveckla planeringsinriktningarna för mark- och vattenanvändningen utifrån grönstrukturplanens anvisningar så att sambandet mellan grön- och blåstruktur förtydligas och fokus på "multifunktionalitet" stärks. » Komplettera indikatorer för hållbart stadsbyggande, nya, separata indikatorer som underlättar styrning och uppföljning av klimatanpassningen av nya områden.

TEMA	PÅVERKAN OCH EFFEKTER	KONSEKVENSER OCH FÖRSLAG PÅ ANPASSNINGAR
Naturmiljö och grönstruktur	+ Väl inarbetade riktlinjer från naturvårdsprogrammet och grönstrukturplanen är positivt. + Inga naturreservat, Natura 2000-område eller naturvärdesobjekt med klass 1 och 2 berörs av exploatering. + Riksintresset för naturvård går före riksintresset för ämnen och mineral i Norra Kärr vilket gör att riskerna för negativ påverkan på Vättern och alla dess ekosystemtjänster och värden minskar. - Vindkraftsparker förläggs i områden med lite bebyggelse vilket gör att stora opåverkade områden berörs. - Det finns risk för påverkan på spridningssamband vid de större verksamhetsområdena och utbyggnad av vissa bostadsområden.	» Behov av utredning kring vissa vindkraftsparker och bostadsområden där det finns större risk för betydande miljöpåverkan.
Yt- och grundvatten	+ Under förutsättning att beslutade skyddsföreskrifter för vattenskyddsområden följs bedöms risken för negativ påverkan som liten. - Risk för negativ påverkan på miljökvalitetsnormer för grundvatten finns på ett fåtal platser (Kaxholmen, Lillån Västra Jära).	» Strategier för byggande på landsbygd bör kompletteras med relevanta anvisningar från kommunens VA-plan rörande vatten och avlopp. » Komplettera riktlinjerna för strandskydd med en punkt som ger anvisningar för hur förutsättningarna för växt- och djurlivet i strandmiljöerna ska säkerställas. » För Västra Jära bör riktlinjer som innefattar utredning av miljökvalitetsnormer för vatten och dagvatten samt undersökning av skyddsåtgärder tas fram. Målet blir att säkerställa tillräcklig yta till dessa ändamål.

TEMA	PÅVERKAN OCH EFFEKTER	KONSEKVENSER OCH FÖRSLAG PÅ ANPASSNINGAR
Kulturmiljö och landskap	- Det finns risk för negativ påverkan på riksintresse för kulturmiljö i Gränna och Visingsö.	» Det finns behov av uppdaterat kulturmiljöprogram » Det finns behov av en bevarande- och utvecklingsplan för Gränna och Visingsö. » Tydligare strategi om bevarande av byggnader och återbruk för att både öka resurseffektivitet och värna kulturmiljö behövs.
Hälsa och livskvalitet	+ Möjliggör attraktiva bostadslägen inom de större tätorterna. + Stora opåverkade områden skyddas. + Strategier finns om hur trafikbarriärer i tätorter ska minska.	» Det finns behov av prioritering i kommande utbyggnadsordning för att säkerställa god service i huvudorterna. » Planstrategier för hur omgivande grönstruktur kan värnas och vidareutvecklas i samband med exploatering på grönytor skulle vara positivt.
Jämlikhet och social integration	+ Möjlighet till utbyggnad i attraktiva lägen inom de västra kommundelarna kan jämna ut de socioekonomiska skillnaderna mellan kommundelarna. + Målet om ökad utbyggnad i huvudorterna kan bidra till en större blandning av boendeformer och att fler får tillgång till en mångfald av färdmedelsval. - Målen kring vilken servicenivå kommunen bör eftersträva är oklara.	» Tydliggöra hur pendlingsmöjligheter ska förbättras. » Tydliggöra hur planen ska kunna möta en eventuellt lägre utbyggnadstakt.

TEMA	PÅVERKAN OCH EFFEKTER	KONSEKVENSER OCH FÖRSLAG PÅ ANPASSNINGAR
Samhällsekonomi och arbetsmarknad	+ Ger goda förutsättningar för att behålla Jönköpings roll som nav inom logistik + Skapar attraktiva lägen för nya bostäder inom huvudorterna - Det finns behov av utredning kring utbyggnadsytornas marknadsekonomiska genomförandepotential för att i sin tur bidra till en mer robust utbyggnadsordning som underlättar vidare samordning av kommande investeringar.	
Utbyte stad och land	+ Stor möjlighet att öka det ekonomiska utbytet mellan stad och land genom hållbart producerat trävirke till byggspektorn som samtidigt stärker naturvärdena och långsiktiga förutsättningar för turism. + Bevarande av jordbruksmark kan ge fortsatt goda förutsättningar för mer lokalt producerade livsmedel.	

SAMLAD BEDÖMNING

Planen tar sin utgångspunkt i såväl de globala målen formulerade i Agenda 2030, i den befintliga översiktsplanens planeringsstrategier från 2016 och i Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030. Summerat är såväl de sociala, ekonomiska och miljörelaterade målen mycket ambitiösa. Bland annat ska kommunen vara klimatneutralt till 2040, samtidigt som bostäder till överkomliga priser och hållbara transportsystem för alla ska säkerställas. I planen påpekas också behovet av att tydligare än tidigare peka ut områden där utbyggnad är lämplig och på så vis arbeta mer proaktivt för att möjliggöra en hållbar och önskvärd bebyggelseutveckling och markanvändning. Detta liksom den uttalade viljan om vidare kontinuerlig och nära dialog med fastighetsägare och markägare är ett viktigt steg mot måluppfyllelse. Ambitiösa mål ställer också höga krav på uppföljning av planens genomförande. För att undersöka i vilken grad som utvecklingen leder i riktning mot måluppfyllelse blir uppföljningen av planen viktig. I den grad som uppföljningen visar att utvecklingen inte går i tillräckligt rätt riktning bör kommunen också vara beredd att ytterligare skärpa sina riktlinjer eller genomföra andra kompletterande åtgärder.

Plankartan redovisas utifrån Boverkets nya ÖP-modell. ÖP-modellen har inneburit en betydligt mer detaljerad kartredovisning av hur området inom de mindre tätorterna och landsbygden kan utvecklas på sikt än tidigare. Detta medför en hög grad av tydlighet, vilket i sig gör det lätt att visualisera hur Jönköpings kommun kan tänkas utvecklas på sikt.

Ett mer samlat mål- och strategikapitel skulle tydliggöra kommunens viljeinriktning för vidare utbyggnad

Planförslagets inledande stora mängd målsättningar och strategier kopplade till både Agenda 2030, kommunens vision, övergripande planeringsstrategier, regionala mål samt vidare planeringsinriktning med ett antal strategier per tema samt ytterligare strategier omnämnda i mark- och vattenanvändningskartan kan försvåra överblicken kring vad som är många lager av målsättningar. Ambitionen om en samlad utbyggnadsordning är positiv. Samtidigt bör prioriteringen på ett transparent sätt väga in sociala, ekonomiska och ekologiska värden.

Utbyggnadsordningen ger ett viktigt stöd till att uppnå planens mål men skulle behöva förtydligas i det vidare arbetet

Sedan samrådsskedet har en utbyggnadsordning utvecklats med utgångspunkt i strategierna för bebyggelseutveckling. Det innebär i huvudsak att utbyggnadsytorna i mer centrala lägen tidsmässigt prioriteras framför utbyggnadsytor i mindre centrala lägen. Undantag gäller de utbyggnadsytor som redan finns med i bostadsförsörjningsprogrammet.

Utbyggnadsordningen utgör en viktig del av planen och kan bidra till ett mer hållbart genomförande av planen. Den stora skillnaden mellan prognosticerad befolkningsökning och planens beredskap innebär ett gap som utan en väl genomtänkt utbyggnadsordning minskar möjligheterna att med planering underlätta långsiktig samhällsplanering, en mer samlad bebyggelseutveckling och en utbyggnad i de mest lämpliga lägena.

För att närmare undersöka utbyggnadsprojektens prioritet skulle såväl de ekonomiska, sociala och miljömässiga hållbarhetsperspektiven behöva utredas vidare och systematiskt sammanställas för att underlätta transparenta avvägningar och ställningstaganden.

Ökat fokus på resurseffektiva byggnadsmaterial och återbruk skulle både kunna bidra till ökat utbyte mellan stad och land, förbättra den biologiska mångfalden i skogsbruket och bidra till värden för kulturmiljön

Samverkansformer mellan skogsindustri, byggaktörer och kommun skulle kunna öka det ekonomiska utbytet mellan stad och land, minska klimatpåverkan och förbättra den biologiska mångfalden.

En ökad användning av befintliga lokala byggmaterial och ett uttag av grövre virke från skogsbruket lämpligt för byggmaterial skulle också kunna gynna lokalt näringsliv och bidra till ett mer hållbart skogsbruk genom ökad användning av kontinuitetsskog där enbart större träd avverkas. Genom användning av lokalt producerade eller återbrukade byggmaterial minskar också transporterna i samband med byggskedet.

Återbruk av befintliga byggnader eller byggnadsstommar innebär en betydligt lägre klimatpåverkan än rivning och nyproduktion. Ett kravställande på att återbruk utreds som första alternativ kan innebära både miljövinster men även innebära en positiv bieffekt för kulturmiljön.

Utbyggnad av mindre tätorter och landsbygden i samma takt som centralorten och mål om bättre pendlingsmöjligheter står i konflikt med att biltrafikens andel ska minska

I planen anges att bilandelen ska minska, det bör dock förtydligas hur detta ska uppnås. Att andelen biltransporter ska minska kan komma att stå i direkt konflikt med ökad arbetspendling. Givet att stora delar av planområdet och i synnerhet den del som byggs ut på landsbygd kommer ha begränsade möjlighet till pendling med kollektivtrafik så bör de boendes bilandel inom planområdet inte behöva vara lika låg som de som bor i mer centrala lägen och har bättre möjlighet att klara sig utan bil.

Fler nya bostäder på landsbygden kan påverka klassade vattenförekomster

En av översiktsplanens planeringsinriktningar är att hela kommunen ska leva och att det är positivt med ny bebyggelse på landsbygden. Detta medför sannolikt fler enskilda avlopp vilket innebär en risk för ökade utsläpp med kumulativa effekter inom ett avrinningsområde kopplat till övergödning av recipient. För vattenförekomster med otillfredsställande ekologisk och kemisk status finns en risk att beslutade miljö kvalitetsnormer inte kan uppnås eller till och med försämrats.

Kommunen har bra planeringsunderlag och styrdokument för hantering av enskilda avlopp både vad gäller planering, bygglov och tillsyn. Det finns även en utbyggnadsplan för kommunalt VA som ger fler möjlighet till gemensamma avloppsreningsystem. Under förutsättning att beslutade inriktningar och rutiner följs bedöms risken för negativa konsekvenser för klassade vattenförekomster som liten. Översiktsplanen kan bidra till att minska risken genom utvecklade strategier för enskilda avlopp och att tydligare hänvisa till befintliga styrdokument för vatten och avlopp.

Planindikatorer utgör ett viktigt stöd men ställer också krav på kompetens och tydlig manual

Planindikatorer utgör ett viktigt stöd men ställer också krav på kompetens och tydlig manual.

Som stöd för vidare planering och uppföljning har planindikatorer tagits fram. Planindikatorer kan både användas proaktivt för att vägleda pla-

neringen och reaktivt för att följa upp planens mål och utvecklingsinriktning. För att planindikatorer ska användas på ett tidseffektivt och kvalitetssäkert sätt och för att kopplingen mellan de egenskaper som mäts och planens mål ska bli tydligt, finns ett behov av en manual för användning av planindikatorerna.

4.2 Delområden som kan komma att påverkas betydligt

Här beskrivs miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt.

Visingsö och Gränna

De förhållandevis stora utbyggnadsområdena inom och i anslutning till riksintresseområdena på Visingsö och Gränna kan potentiellt innebära en betydande påverkan på kulturmiljön, om utbyggnaden inte görs i samklang med utpekade och ännu ej utpekade kulturmiljövärden. Gjort på rätt sätt kan utbyggnaderna innebära en liten påverkan. Ett framåtblickande kulturmiljöprogram bör ange riktningen.

Verksamhetsområde Västra Jära

Genom avgränsningen av verksamhetsområde Västra Jära har direkta konflikter med områden med kända höga naturvärden och lagstadgade skydd enligt miljöbalken undvikits. I anslutning till området finns flera områden med höga naturvärden, riksintressen samt Natura 2000-område. Området som helhet beskrivs som ett lågexploaterat område vilket ökar värdet ur ett landskapsperspektiv. Det kan inte uteslutas att det finns risk för bestående och långsiktiga negativa effekter på hydrologin och vattenkvaliteten i hela våtmarkskomplexet. Konsekvenserna för den biologiska mångfalden kan med tanke på de kringliggande områdenas höga värden bli stora. Det kan även få konsekvenser för klimatanpassningen om området hydrologiska buffertförmåga påverkas.

I den fortsatta planeringen bör förutsättningarna för en exploatering grundligt belysas genom kartläggning av hydrologi, utredning av miljökvalitetsnormer, naturinventeringar och artskyddsutredningar för att säker-

ställa att betydande miljöpåverkan kan undvikas. Motsvarande gäller för nytt verksamhetsområdet vid Öggestorp även om det området är betydligt mindre.

Norra Kärr

Norra Kärr är utpekad som riksintresse för värdefulla ämnen och mineral samt som riksintresse för naturvård. Jönköpings kommun har tydligt tagit ställning att värna naturvärdena i området och Vätterns värden är det bästa sättet att långsiktig hushålla med mark och vatten. Därmed ska riksintresset för naturvård ha företräde före riksintresset för ämnen och mineral. Ställningstagandet minskar risken för betydande påverkan på riksintresset för naturvård och Vätterns användning som vattentäkt, dess unika djurliv och dess stora betydelse för fiskenäringen samt den mycket stora betydelsen för friluftsliv och turism. Kommer gruvan till stånd finns det risk att det blir betydande skador på nationella värden kopplade till Vättern.

Bottnaryd

Befolkningsökning planeras med 150 %. 65 % av utbyggandet sker på grönyta i grönstrukturplanen, till stor del längs Västersjöns kant. För att bevara de gröna värdena samtidigt som ny bebyggelse planeras i det grönområde med flest sociala värden är det viktigt att vidare planer både tillgängliggör och utvecklar värdena i den omkringliggande grönstrukturen.

4.3. Behov av åtgärder och vidare utredningar

Utifrån hållbarhetsbedömningen identifieras här behov av åtgärder och vidare utredningar.

- » Behov av att utreda hur utbyggnad av de större tätorterna kan ske i attraktiva naturnära lägen samtidigt som de gröna värdena värnas och utvecklas
- » Färdplan tillsammans med näringslivet för mer resurseffektivt byggande
- » Utreda lämplig lokalisering av verksamhetsområden från ett lokalt, regionalt och nationellt perspektiv för att bidra till ett mer transporteffektivt samhälle
- » Komplettera gröstrukturplanen med lågpunkter och översvämningsområden för samtliga orter i Jönköpings kommun.
- » Utveckla planeringsinriktningarna för mark- och vattenanvändningen utifrån gröstrukturplanens anvisningar så att sambandet mellan grön- och blåstruktur förtydligas och fokus på multifunktionalitet stärks.
- » Komplettera planindikatorer med separata indikatorer som underlättar styrning och uppföljning av klimatanpassningen av nya områden.
- » Behov av utredning kring vissa vindkraftsparker och bostadsområden där det finns större risk för betydande miljöpåverkan
- » Strategier för byggande på landsbygd bör kompletteras med relevanta anvisningar från kommunens VA-plan rörande vatten och avlopp.
- » För området Västra Jära bör riktlinjer som innefattar utredning av miljökvalitetsnormer för vatten och dagvatten, samt undersökning av skyddsåtgärder och hänsyn för hela området.
- » Behov av uppdaterat kulturmiljöprogram och bevarande- och utvecklingsplan för Gränna och Visingsö
- » Tydligare strategi om bevarande av byggnader och återbruk för att både öka resurseffektivitet och värna kulturmiljö
- » Planstrategier för hur omgivande gröstruktur kan värnas och vidareutvecklas i samband med exploatering på grönytor

- » Tydliggöra hur pendlingsmöjligheterna ska förbättras
- » Behov av vidare utredningar för en robust och hållbar utbyggnadsordning ur både ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv.
- » Ta fram manual för hur planindikatorer ska sammanställas.

4.4. Uppföljning

Uppföljning av betydande miljöpåverkan

Kommunen har ett ansvar att i fortsatta skeden följa upp konsekvenser av planen. Särskilt viktigt är att följa upp de frågor som här bedömts ha risk för betydande negativ miljöpåverkan enligt miljöbalken. Dessa är;

- » Påverkan på vatten (MKN)
- » Påverkan av buller (MKN)
- » Farligt gods (utbyggnad nära leder med farligt gods)
- » Påverkan på naturvärden (riksintresse för naturvård, Natura 2000)
- » Påverkan riksintresse för kulturmiljö (Kulturmiljö (bristande underlag och bristande fokus på kulturmiljön som resurs i samhällsutveckling och klimathänsyn))
- » Transport (andel hållbara transporter, bilinnehav, reslängd med bil)
- » Grönytetillgång (risk för utbyggnad på tidigare grönytor och brist på grönytor i omvandlingsområden)

Vid sidan av uppföljning av betydande miljöpåverkan och planindikatorer skulle kommunen kunna ta fram fler uppföljande indikatorer kopplade till både planens utvecklingsinriktning och de hållbarhetsteman som hållbarhetsbedömningen inrymmer. Genom att exempelvis följa upp översiktsplanen vart femte år.

